

Literatorul

Redactor șef **MARIN SORESCU**

„Politica... e un bolovan legat de gâtul literaturii, un bolovan care, în mai puțin de șase luni, o îneacă. Printre lucrurile care interesează imaginația, politica e un foc de pistol, tras în mijlocul unui concert. Zgomotul lui e asurzitor, fără să fie însă prea energic. Și nu se potrivește cu sunetul nici unui instrument. Politica asta îi va jigni de moarte pe cel puțin jumătate dintre cititori și va plictisi cealaltă jumătate, care a găsit-o mult mai interesantă și mai vie în ziarul de dimineață.”

Stendhal

„Nu haina face pe om, când te-ai născut vită.”

Yves Thériault

„Câte milioane de vorbe ai spus tu în viața ta! Ai spus toate vorbele care sunt în Shakespeare, în Goethe și în Kant. Numai că le-ai combinat altfel.”

G. Ibrăileanu

Expoziția retrospectivă

Otilia Michail Oteteleșanu

acuarele, desene, schițe, picturi în ulei,
lucrări în fildeș și email
va fi deschisă și în luna iunie
la Galeriile de Artă
ale Municipiului București

(Ilustrăm acest număr cu lucrări ale artistei)

ANDREI ȘERBAN

50

Tur de orizont

Ghici, ghicitoarea mea

Un pitic împletit în răchită roșie, semănând nu doar la vestă și la vorbă cu cel din Twin Peaks, se lasă interviuat în *Calende*, (numărul 3) revistă lunară de mic litraj din Pitești. Ce zice acolo acest Daniil Scavinschi al presei de mahala? Că adică a zăcut în bibliotecă în timp ce generația '80 și-a împreunat mâinile peste masă, la cantina-restaurant a Uniunii Scriitorilor. Și asta cui o zice adânc? Poeților de mușama C. Vlășie și V. Padina.

Complexat ca un fân învechit, nechemat la masa Uniunii Scriitorilor, bolnav de adjuncțivă din născare, dar ajuns în sfârșit pe vârful grămzii de gunoi, ține să fie ceea ce nu va fi niciodată: scriitor. Pe vremea tocirii coatelor într-o școală, piticania s-a tot ocupat de politică, fiind activist la Cluj. Pe atunci urma cursurile unei facultăți cu dosar (filosofia marxistă). Venit la București, a intrat sub pulpana lui Nicușor, care bătea de zor toba utecului. A fost purtat în lesă pe la „Scănteia tineretului”, „Amfiteatrul” și „Teatrul” (de la ultima publicație, zvrălit pe tușă lungă de ministrul Pleșu).

Și ce mai citea el în holul bibliotecii, la o țigară? Literatura proletcultistă din care se adapă și azi.

„Omul” nostru (este, totuși, un fel de proiecție a viului) are doar două ticuri: să scoată foi de senzație și să-l imite, în fața analfabeților săi, pe Adrian Păunescu (din perioada Flacăra). În vremea din urmă face și desface în fabricuța de zvonuri a redacției (nu fără o anumită noimă, s-o recunoaștem, mai ales pentru

amatorii navetiști de romanțe) întâmplări cu scriitorii care, din fericitare, nu s-au petrecut niciodată. Un om singur, într-o lume singulară, din care nici măcar un nume de stradă nu se va și îi.

Cotidianul

Cotidianul, numărul 132, de marți, 8 iunie a.c. arată ca un pui de bôgdaprost. Pe pagina întâi, întâi de toate, se lăfăie un neisprăvit de-și zice doftor cu barbă și care crede că are umor dacă scrie „fauzele foruției la fomâni”, pornind de la Florică și de la „Fleurs du mal”. Stela Popescu și Alexandru Arșinel au chiar haz!

Alături, Carmen Dumitrescu (o fi chiar scofălcă de care Dumnezeu Bunul și Iubitul de oameni, în mare mila lui, ne-a mântuit, dându-i „fliting” de la televiziune?) ia în serios (ca și alte răsuri, de prin gazete sau de prin Parlament) lista neagră a lui Vadim. Se simte și ea, sireaca, importantă! La pagina externă, doi repeteți scriu negru pe alb (așa-i tipografia, care e bună, ea n-are nici o vină!): „făcând unele remarci inflamatorii la adresa conducerii sârbe” și, respectiv, „ci 125 de milioane de cetățeni cu drept de vot (ai Letoniei)”. Sic!

O altă gogomănie apare în josul paginii de sport, unde se numără fotbalistii români plecați prin străinătăți, ca steagurile lui Pristanda. Peste tot campioni și câștigători de cupe, nu fotbalisti fosilizați, retrogradați, încetul cu încetul. Savurosă este formula „Sabău, cel mai bun mijloc lateral din calcio”. Poate din „calcio vecchio”!

Impozant, ca frazare, ridicol, ca un proces verbal de contravenție

este faire-part-ul prin care se anunță „dispariția neașteptată și definitivă a ilustrului profesor de pian...”. Unde, Dumnezeu să-l odihnească, s-a pierdut acesta (din decăță pentru dânsul nu-i copiem și numele)? „... în grădina diabolică numită LA TIGANCI ale cărei fatale însușiri au fost din timp denunțate în fața întregii lumi de Mircea Eliade, din nefericire fără ecou”. Parastasul, la sala Majestic, precedat de o... conferință de presă (!!!). Ar trebui citat în întregime acest „poem” pentru extrema imbecilitate ghemuită în dânsul.

Plină de „sentimentalism profetic” este cronică teatrală de pe pagina culturală, de unde aflăm că M. Mihuț (o actriță) „este mai

mult timp femeie-șoc decât personaj” iar „aranjamentul scenic este mult mai cartonat”. Extraordinara concluzie ne face apoi cadou articolul cu pricina (intitulat ca se poate de simplu și de sugestiv: „La Național românii joacă americaneste”): „sinuciderea este plata pentru abateră de la legea firească a existenței umane”. Oare „ștergătorii de parbrize” și „aurolacii” n-or fi scriind mai bine?

Nu știam de ce nu mai „trăiește” Cotidianul. Fiindcă a început să deraiereze ca și „Infracatorul”. Noroc cu bălbăleile lunatice ale lui Dan C. Mihăilescu!

DIAC TOMNATIC
ȘI ALUMN

Bibliografia *Literaturii*

Începând cu acest număr revista noastră își propune să semnaleze cititorilor cele mai recente apariții editoriale. Deoarece numărul editurilor din țară este extrem de mare iar posibilitățile de informare asupra activităților depuse de ele foarte restrânse, îi rugăm pe responsabilii departamentelor publicitare din edituri să ne pună la dispoziție titlurile volumelor ce urmează să pătrundă în librării. Chiar și librăriile de unde pot fi cumpărate. La rândul nostru, le vom aduce la cunoștință publicului larg cititor acordând importanța cuvenită, în primul rând, autorilor români.

Marin Sorescu, *A treia feapă. Răceala. Vărul Shakespeare*, editura „Minerva”, București, 245 lei

Valentin Lipatti, *Strada Povernei, 23 (memorii)*, Editura „Garamond”, București, 400 lei

Radu Gyr, Poezii. *Sângele temniței. Balade*, vol. I, Editura „Marineasa”, Timișoara, 730 lei

Mircea Ciobanu, *Tânărul bogat. Istorii*, Editura „Cartea Românească”, București, 150 lei

Dan Laurențiu, *Femeie dormind. Poeme*, Editura „Cartea Românească”, București, 150 lei

Vasile Lovinescu, *Interpretarea ezoterică a unor basme și balade românești*, Editura „Cartea Românească”, București, 300 lei

Ion Pop, *A scrie și a fi (Ilarie Voronca și metamorfozele poeziei)*, Editura „Cartea Românească”, București, 200 lei

Nichita Stănescu, *Tânjiri către firea (versuri)*, Editura „Princeps”, Iași, 150 lei

Radu G. Teposu, *Istoria tragică și grotescă a întunecatului deceniu literar nouă*, Editura „Eminescu”, București, 487 lei

Radu Tudoran, *Anotimpuri (roman)*, Editura „Arta grafică”, București, 700 lei.

scaunul catodic

În haosul post-imperial, controlat sau nu, Europa este din nou, ca și acum mai bine de o sută de ani, cu ochii pe noi. Europa standardizată, de consum curent și alternativ, a regiunilor de dincolo și de dincoace de Ural (fluvii și sistem muntos). Dedesubt există o Europă ascunsă și una paralelă, a oamenilor simpli și a primei linii „centrale”. Asta în opoziție cu aceea a supra-structuralismului administrativ.

Europa, în sine și pentru sine, este o diversitate de culturi înșirate diacronic și sincron. Ea nu are o limbă comună, ca America, nu vede aceleași filme și nu-și cheltuiește pauza de masă doar pe „big-mac”. Europa dorește să-i facă loc fiecărei limbi, cât de puțin circulat ar fi aceasta, fiecăruia trib, fiecăruia dans popular. Ea încearcă să integreze rezervațiile. Să le doteze cu lumină și cu apă curentă. Adică să codifice deprinderile zilnice.

Printre aceste deprinderi figurează și aprinderea televizorului. Omul modern își silabisește mai mult de jumătate din timpul său liber în fața cutiei cu imagini. Motivele au fost arătate în acest colț de pagină și cu altă ocazie: identificare și evadare. Altfel zis,

încearcă să se recunoască și încearcă să se plimbe pe unde nu are acces. În același timp el are propria părere despre ceea ce se întâmplă în jur.

Unde ne aflăm noi? Între „incompetență și partizanat”, cum definea presa noastră de tranziție prin decanul corespondenților externi acreditați pe aceste plaiuri. Un eveniment, în loc să fie arătat scurt (maximum jumătate de minut, cât are omul obișnuit atenția nedistribuită și în altă parte) și, bineînțeles, bine definit, e prezentat lăbărțat și inutil. Câte expoziții de cartier, câte apariții de două paralele, câte și mai câte n-am văzut la jurnalul tv! Oamenii de acolo nu știu nici măcar ce-i ăla un eveniment, darmite să-l mai și „prezinte”. Și mai e ceva: un speaker recită un text, zâmbind. El nu are nevoie să fie bifat pe cutare listă, cum că a spus așa și-i de-al nostru. El nu trebuie să albă opinii. (E și aici o știință, marii profesori te fac să descoperi singur ceea ce știau ei de multă vreme. Dar să stăm puțin și să vedem dacă avem și aici mai mult de zecel). De aceea nu înțelegem de ce D. Gămulescu pufnește în răs deseori (și-o aminti câte ceva fătuca) sau caracterizează doctoral cutare adunare. Când te duci la mare, la

vreun colocviu, nu ești atent la meniu, la starea vremii, la temperatura apei și la lumea transpirată dintr-o discotecă. Fiindcă nu ești presă de senzație („sans limites”), ci singurul canal național. Când traduci vreun film, în afară de limba în care e vorbit, e necesar, chiar obligatoriu, să știi și românește. Și e greu când amesteci jargonul elevilor cu argoul (ca-n „Simpsons”) sau când nu știi ce-i UN (United Nations, adică la noi ONU, ca-n „Super-Force”). Despre vestimentație... dar hai mai bine să nu ne stricăm ziua!

Am spus că omul obișnuit își deschide seara televizorul. Da, dacă are unde să-l instaleze. De la emisiunea „Azi, în prim plan” dedicată locuințelor, am văzut cum stăm. Adică, mai exact, cum nu stăm. Mai e foarte mult până în mileniul trei!

Nicolae ILIESCU

P.S. În sfârșit, igienistii s-au hotărât să-l tragă un sondaj din care să afle cum „stăm” cu alcoolul și cu tabacul. Două sugestii pentru acești „frați cauzași”: să interzică reclamele nocive și să se mai plimbe și pe la Gara de Nord sau prin metrou.

Literatorul

Săptămânal de literatură și artă editat de
**MINISTERUL
CULTURII**

Anul III, nr. 25 (94) 1993

Comitetul director:
VALERIU CRISTEA
FANUȘ NEAGU
EUGEN SIMION
MARIN SORESCU

Colectivul redacțional:
Lucian Chișu
(redactor șef adjunct),
Ion Cofara
(redactor șef adjunct),
Nicolae Diaconu,
Andrei Grigor
(secretar general de redacție),
Valerian Sava,
Marin Stoian

Adresa redacției:
București, Piața Presei
Libere nr. 1,
cod 71341,
tel. 617.10.23; 617.60.10,
int. 2243, 2248,
cașuta poștală 33-20.

Administrația:
Direcția Pentru Presă,
Publicitate și
Tipărituri, Piața
Presei Libere nr. 1,
sector 1, București

Anunțăm cititorii
noștri că
abonamentele la
revista

"LITERATORUL" se
fac la oficiile poștale,
factorii poștali și
difuzorii voluntari din
întreprinderi și
instituții

Cititorii din
străinătate se pot
abona prin RODIPET
S.A. - PO BOX 33-57;
telex: 11995 sau
11034;
telex: (40)-0-185673
București - Piața
Presei Libere nr. 1,
România

Publicația este înscrisă
în Catalogul de presă
Rodipet la poziția 43.
ISSN 1120-5583

Tehnoredactare
computerizată

JORDAN
TOBOLI

Tiparul executat la
PROGRESUL ROMÂNESC SA
București

CRONICA LITERARĂ

Eugen SIMION

Romanul lui Virgil Tănase

Publicarea în românește a romanului *Apocalipsa unui adolescent de familie*, apărut mai întâi la Paris pe la începutul anilor '80, readeuce în actualitate numele lui Virgil Tănase, prozator, eseist, dramaturg, regizor de teatru stabilit în Franța în 1976. A debutat cu povestiri în *Lucașul și România literară* și a tipărit, la Flamariu, prima sa carte, *Portret de om cosind în peisaj marin* (1976). A scris, până acum, unsprezece cărți, ultimele opt direct în limba franceză. Nu-mi dau seama dacă *Apocalipsa* este scrisă, nu numai adaptată ulterior de autor în românește. Oricum, limbajul epic este personal, intelectualizat, cu o culoare discretă. Trecerea la limba franceză n-a fost deloc ușoară și într-o convorbire publică în *Caiete Critice* (nr. 10-11-12/1991), prozatorul a povestit pe larg aventura sa în acest domeniu esențial. N-a vrut să fie un scriitor în exil (să trăiască, adică, într-un ghetou) și a încercat să se adapteze vieții literare franceze. A fost portar într-o instituție, a trecut un doctorat cu Roland Barthes cu o temă de semiotică, a montat câteva spectacole de teatru și a început să scrie cu regularitate articole în ziarele pariziene. Nu-i rușine să recunoască, în fine, faptul că o duce greu și că viața pariziană nu-i o continuă idilă. Nici scrisul nu-i o petrecere. De-abia acum, la a unsprezecea carte, simte cuvintele în contextul lor și are sentimentul că se poate exprima liber în franceză. Nu exclude posibilitatea ca și Petru Dumitriu și D. Țepeneag de a reveni la limba română. Destine, întâmplări, opțiuni...

Apocalipsa unui adolescent de familie cultivă, în stilul *noului roman francez* din prima generație (Alain Robbe-Grillet) și a filmului-studiu (Alain Resnais: *Anul trecut la Marienbad*), o anumită dezordine narativă și un număr de metafore (teme) obsedante. Esențială la Virgil Tănase nu-î, totuși, *privirea*, ci *amintirea*, deși tablourile sale – care vin și revin după o cronologie a memoriei, adică în chip capricios, imprezivil – au substanță și, prin aglomerarea de elemente, au și culoare. Accentul cade însă, repet, pe reconstituirea filmului rupt, lacunar al unei existențe traumatizate. Un narator care nu are nume (este citat, la un moment dat, numele Pavel, dar nimic nu-i sigur într-un roman care îndepărtează sistematic punctele de vopsea clasice ale epicii!) retrăiește un

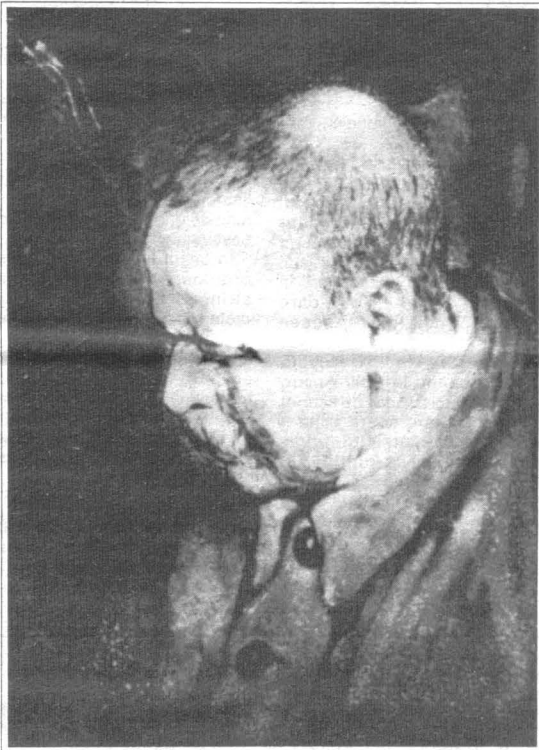
număr de momente din viața lui, la vârste diferite și în clanuri diferite. Romanul începe cu scena unui refugiu și se încheie cu uciderea naratorului de către un anume Maxim. Cel care moare este totuna cu cel ce fuge din calea rușilor, la începutul războiului, într-o căruță și, apoi, într-un tren supra-aglomerat? Probabil, dar regula este în roman ca totul să se petreacă într-o programată ambiguitate. Ceea ce se întâmplă în această *Apocalipsă* se petrece într-o nesfârșită călătorie, încât n-ar fi fără rost să acceptăm că tema

il lichidează. Un tren se mișcă de colo-colo și nu ajunge niciodată unde trebuie. Într-un compartiment, un călător privește peisajul și încearcă să reconstituie filmul zdrențuit din interior.

Aceasta este ficțiunea naratorului din romanul lui Virgil Tănase și justificarea tehnicii sale epice. O găseam sugerată, am impresia, în următorul fragment: „Acest peisaj se repetă dintr-o parte într-alta a geamului de un foarte mare număr de ori, desfășurând parcă, deopotrivă cu culorile, la trecerea printr-o prismă și apoi fiecare nouă întâmplare desfășurată iarăși

peretii văruții cu alb, o faptă atât de subțire și de apropiată de viteza luminii, o faptă atât de subțire între două morți, încât doar prin acest fel de mecanisme complicate ceea ce scapă ochiului nostru poate deveni șir de imagini și, deci, mișcare dinspre o parte spre cealaltă, când, de fapt, totul se răsucește în sine mai repede decât putem noi gândi, doar prin acest fel de mecanisme complicate subțirea noastră neștiințată alcătuiindu-se în gânduri îndelungi.” Se poate deduce de aici o idee despre producerea textului prin procedeu, semnalat prima dată de Gide și folosit mult de *noul roman*: „mise en abyme”. L. Dellenbach a publicat o carte despre această tehnică utilizată, înaintea literaturii, în pictură: *le Récit spéculaire, essai sur la mise en abyme* (1977), Virgil Tănase nu abuzează de el și nu face propriu-zis din *Apocalipsa* sa un roman despre felul în care se scrie romanul. Dă numai o sugestie despre „desfacerea unei fapte atât de subțiri, descompunerea unei lumini atât de subțiri” și, dacă înțeleg bine eluziile sale, *fapte subțiri și lumina subțire*, văzută prin fereastra trenului este experiența naratorului. Ea este printr-o succesiune de tablouri, scene, *peisaje* care se repetă într-o mică *apocalipsă* a destinului tânăr.

Fiecare scenă are, în sine, o anumită unitate epică și poate fi citită ca atare. Un bătrân țaran, refugiat în Basarabia, poartă în brațe, ca pe un obiect de preț, un patefon hodorigit care reproduce aceeași melodie. Patefonul și melodia fragmentată reapar, în alt context și cu alte personaje. Altă sugestie (cântecul „sării”, cu cuvinte înjumătățite, de pe placa deteriorată) pentru o viață fragmentată, risipită într-o învălmășire de întâmplări. Din adițiunea lor, la lectură, se constituie romanul acesta bine scris cu momente tragice și scene grotești în stil fellinian. Studentul eliminat din Facultate se împreună, în baie, de revelion, în casa unui mic ștab local (decanul Facultății), cu fiica acestuia. Scenă dură, sexistă, neobișnuită în proza românească. Același personaj sau altul (mai degrabă același), ajuns șofer în Maramureș, merge la o nuntă și se îndrăgostește fulgerător de Stela, o învățătoare cu personalitate. Stela este altă ipostază a Domnișoarei cu beretă de marinar, despre care fusese vorba în alt punct al narațiunii. Ce urmează pune la încercare grea pe cititorul

I.L. Caragiale, email

romanului este chiar călătoria individului într-o istorie brutală și tragică. Un băiat de 12 ani este băgat la închisoare și atunci sau mai târziu, este dus la Canal. Un student (aceiași sau altul) este eliminat din motive politice din Facultate și se angajează ca șofer pe un șantier. Călătorește într-una și, la un moment dat, omoară din imprudență o învățătoare. Un medic de țară așteaptă pe timp de iarnă un autobuz care nu mai vine și, în acest timp, își amintește sau chiar atunci trece prin fel de fel de întâmplări. Un tânăr călătorește pe mare cu o femeie (numită Domnișoara) și femeia moare accidentată. Doctorul caută printr-un oraș oniric, copiat parcă din Delvaux, pe un anume Maxim, care, în cele din urmă

în alcătuirii din ce în ce mai simple, și mai puțin mișcate, culori cât mai aproape de curcubeu, astfel încât să le poată cuprinde privirea noastră care altminteri se rătăcește, încalcându-se tot mai mult cu cât încearcă să se afunde și numai aici, pe fața ceastălaltă a ferestrei, unde au fost bătute în cuie scândurile, numai aici stau limpezi, lipite de sticlă, nenumăratele întâmplări, din ce în ce mai puține și mai albe și mai fulgerătoare către capătul celălalt, de unde s-au pornit răsfrângându-se într-una până la mine din care cauză se poate crede că, la urma urmei, tot ceea ce privim nu este decât desfacerea unei fapte atât de subțiri, descompunerea unei lumini atât de subțiri, unei ferestre atât de subțiri între

Mircea MICU

Îngerul nopții

Omul cel mai trist dintre noi, cel care iubește culoarea iocanelor vechi și aburul fumului prelus pe hrisoavele rupte mi-a venit astă-noapte la geam.

Era înalt și pe fața ca un sigiliu domnesc se uscaseră picuri de ceară și gura era bandajată cu o frunză cărnosă de izmă.

Tămplele verzi de nesomn vibrau ca niște clopote neliniștite și i-am văzut mâinile cu degete roase de pulberea filelor și i-am văzut ochii în care se scălda tulburătorul echinocliu al vârstei.

Numele celui mai trist dintre noi se făcu auzit în două silabe subțiri pulsând sub frunze tremurătoare de izmă.

român, spirit de regulă pudic: șoferul (mă rog: studentul, fotograful) vrea s-o violeze, apoi renunță, în cele din urmă dă, fără să vrea, cu mașina peste ea și, în drum spre spital, o posedă, moartă, în mașina salvării. Faptă atroce, scoasă dintr-un film despre psihopați. S-a petrecut cu adevărat sau este numai un coșmar al eroului urmărit de ghinion, terorizat de securitate, instalat într-o veșnică fugă? Lucrurile sunt în așa fel relateate încât, cum am precizat deja, nimic nu-i sigur. Virgil Tănase amestecă realismul cu onirismul, forțând proza să primească și asemenea imagini mai scandaloase. O scenă sexuală se petrece, am văzut, într-o baie mizerabilă, un cuplu de trapeziști se antrenează într-o frizerie, o domnișoară profesoară, cu beretă de marinar, merge tot timpul pe bicicletă și este persecutată de un activist local care a pus ochii pe ea, un adolescent trage după sine o poveste tristă și nu știe cum să scape de ea... Toate acestea (și altele, asemănătoare) se petrec pe un frig cumplit, încât, după *frică* și *Cântecul rupt*, al treilea element care se repetă în *Apocalipsă* este *frigul*...

Romanul, judecat prin tehnica lui și cu datele pe care le propune, este mai mult decât notabil și trebuie să-i găsim un loc în tabloul prozei românești postbelice. Neapărând, în limba română, la timp, el n-a putut avea ecoul pe care îl merită. Remarcăm acum, cu întârziere, abilitatea narativă a lui Virgil Tănase și precizarea lui de a picta din interior coșmarul existenței în regimul totalitar.

TREI DEBUTURI

Cu toate că numărul editurilor tinde să-l egaleze pe cel al scriitorilor, existând chiar posibilitatea de a avea pentru fiecare autor o editură, soarta literaturii române contemporane e din cele mai vitrege. Efectul liberalizării pieței de carte invadate, pe de o parte, de toate produsele comerciale (dar subculturale) ale Occidentului și scumpirea hârtiei și a tiparului, pe de alta, au lovit mortal unde ne așteptam mai puțin. Un prozator bun își poate publica cu mare greutate o carte, în timp ce, pentru un poet valoros, supertirajul unui volum de poezii nu poate depăși cinci-șase sute de exemplare. Condiția „debutului” nici nu se mai pune prezența acestuia în lumea literară fiind ca și inexistentă.

Sporirea exponențială, de ordinul a catorva sute, a editurilor introduce în societatea românească, paradoxal, o invers proporționalitate, care vorbește de la sine despre fenomenul de „stază” culturală a perioadei de tranziție.

Deși bani nu sunt, apar, câteodată, soluții care ignoră greutatea materiale. Le găsec numai cei care, situând creația deasupra valorii pecuniare, pierd bani cu zâmbetul pe buze. Consideră că își procură plăcerea de a fi părtași la un act de creație și înțeleg mai exact rosturile acestei investiții pe termen foarte lung. În schimb, editorii care stau mereu cu ochii la „rentabilitate” ar putea considera gestul lor de-a dreptul nebensic. Dar cine n-a auzit de frumoiși nebuni?

Historicul literar Al. Opreșcu, animator de mai multe decenii al vieții culturale buzoiene, director al Bibliotecii „V. Voiculescu” a „inventat”, pentru sprijinirea autorilor locali, colecția „Autograf”. În condiții de mare precaritate, învinse până în prezent, ajutorat de complicitatea dezinteresată a poetului Gh. Istrate, Al. Opreșcu tipărește în 100 de exemplare un manuscris autograf transformându-l în plachetă de versuri. Dă o șansă de nesperat unor poeți condamnați, altfel, să-și amâne pentru multă vreme debutul.

Claudiu Săftoiu (n.1968), deschișătorul de drum al colecției „Autograf” este un existențialist care descoperă în poezie scena vastă a vieții. Poetul e fascinat de rolul actorului, dedublându-și trăirile în grimasa oglinzii care-i relevă tristul spectacol al lumii. În versiunile sale ideea e mai presus de emoție, gustul pentru parabolă sau enunțul

frunzișuri să îi spună/ că miezul nopții-i tras de camioane// sub coasta rece ca o semilună/ prin ceață bate pulsul lui icoane/ bisericii lumina de neoane/ i-a scos afară sfinții în furtună// la masa-ninsă pe acoperișuri se așează descompus în reverențe/ brichete scapără spre stinsul sfeșnic// să-i ardă ceara îmbrăcătă-n zdrenci./ apoi coboară-ncet printre pietrișuri/ în stații de tramvai. tramvaiu-i veșnic”.

Claudiu Săftoiu, Litera, aurul

plin de cinism devenind reflexe ale observației sociale făcute prea apăsător și nu o dată revendicate personal. Eul poetic e ades sentențios (chestiune tipică tinerilor poeți care privesc dinlăuntru lor ca din centrul universului), dar atunci când această decentralizare se produce, poezia sună mai bine și mai inteligibil, despovărată fiind, de trăirile complicate și de scenografia artificială care o înconjoară. Iată un astfel de rezultat notabil, întrupat în *Elegie străbate* parcul ars de lampioane/ doar picurul statuii-n aer tună/ nu-s greieri nici

plăcută surpriză sunt poeziile semnate de Emil Niculescu (n.1954), care în *Provincia Felix* face dovada stăpânirii procedeeilor artistice cu o „mână” sigură, obișnuită să utilizeze dezvoltat eufonia amplitudinilor discursive, vocabularul neașteptat de bogat și divers. Poetul are imaginația liberă de constrângeri deși scrie în vers canonic fiind un manierist iremediabil, de concepție livrescă. Admirator declarat al lui Mateiu Caragiale, Emil Niculescu e atras de rafinamentul și morbidețea lumilor încercănate de viciu: „Ploi vor umfla blazonul grav/ („Cave. Age.Tace.”) Lăsând gravide

nimfele baroce/ Din stucatură. Verbe reci, sărace/ Ca floarea unor cuie. O pierdere de voce”. Capitol dominant al poeziei, livrescul indică sursele ins-

Emil Niculescu, Provincia Felix

piratorii (lecturi și imagini) care devin elemente de reinterpretare. Tentat să înțeleagă sensurile ascunse ale mesajelor culturii, poetul utilizează un model similar pentru creație. De aceea forța conotațiilor nu trebuie neglijată, nici puterea de transpunere în registre diferite, din care denotă, cel mai adesea trist-ironic, interpretarea unei stări: „Era o zi frivolă predispunând la viciii/ Amurg cum este tivul căzut a unei rochii/ Urma o seară bună-n alcooluri să-ntârzii/ Și, retras acasă, palid, să rupi hârtii” (*Fundătura primăverii*). Autorul dă o mare prețuire valorilor stilistice ale limbajului din care scoate efecte sau nuanțe trebuincioase tablourilor recompose după calapodul sentimentului stărnit de idee.

Alfabetul Braille îi inspiră o expediție tandră a simțului tactil iar plenitudinile simple și neprotocolare, ale unei petreceri de noapte la sat, proiectarea într-o Arcadie rurală. Obșnuit, din lectură, ca textul să-i divulge „altceva”, Emil Niculescu caută și descoperă mereu corespondențe insolite, pentru imagine, culoare sau idee, obținând cele mai interesante rezultate atunci când sondarea se face în mediile culturale, în mulțimea „măruntă” a pieței și târgului cărora „cândva de mult de altfel, visam să le dedic/ un op: „Dreptul maritim al peștelui cel mic”. Din aglomerarea imagistică (legume, târگوevți, plante, fructe, vânzătorii și hoți de buzunare, „marșandize” și polițiști) se ivesc „imagini ce tânjesc de peneluri vechi, flamande”. Sentimentul pentru destinul decapitatorilor căpățâni de varză, poetul admiră cepele plebee, „trupeșe, cu mustați de hiperfolioline” și vorbește despre „martiri carmangeriei”, usturoii spânzurați în funii, înhăitați pe veci cu boiaua și ardeul, spre a cădea în licențiozitate („prazul cel longin din moale/ placid voioarizează clientele sub fuste”) spre a trage concluzia că, din ce în ce e natural, nimic nu-i, însă, obscen. Peste această devălmășie balcanică a unei zile zgomotoase de târg, Emil Niculescu ițește, din drojdia imaginilor tari, câte un vers limpede și fin ironic: „Lingouri mari de gheață în cristale-n pește/ numit inițiativ cod”.

Florin Muraru, Muză cu cicatrice

(Continuare). Astfel de imagini sunt de-a dreptul luminoase în comparație cu antimateria lirică a unor formule precum „velodromul Manole” (cel din balada n.n.), „Voronetul apoi odihnite la C.E.C.”, „dând socoloală pentru metabolismul vapora-lor”, „șobolanii numără săruturile locomotivelor”. Este o căutare crispată a unui tânăr care vrea să extragă „zațul insolent” al poeziei din secul și nu miezul cuvintelor, o lirică opusă ei înseși, fără cea mai mică emoție, speculând antonomasia (nu chiar în accepțiunea stilistică a termenului) pentru a realiza șocuri și scurtcircuite poetice. Unele imagini de scurtă respirație, câteva sintagme, ca și brevioacena titlurilor (*Plictis de gradul III, Biblioteca de front*) sunt mai interesante decât conținutul. Iconoclast și rebel, Florin Muraru are nevoie de un lector specializat în grozăviile pe care le naște câteodată poezia sau de acei reduși ca număr amatori de ciudașeni. El scrie, deocamdată, versuri gustate de foarte puțini cititori.

El de-al treilea caiet Autograf aparține lui Florin Muraru (n. 1962), cel mai „abstract” dintre debutanții buzoieni, care

Lucian CHIȘU

Un „mic dicționar de termeni actuali” a publicat recent filologul Dorin N. Uritescu, autorul temerar (în colaborare cu soția sa, profesor de filosofie, *Rodica Uță-Uritescu*) al altor câteva lucrări de probată utilitate (mai ales, pedagogică): *Aspecte ortografice controversate* (1986), *Cuvinte cu dificultate de scriere în limba română*, vol. I, II (1992). Cartea este prefațată (un veritabil studiu: *Dinamica limbajului contemporan*) de prof.univ.dr.Gh. Bulgăr, care, pomînd de la Cantemir („Limba nebirit martor iaste”) sau Lucian Blaga („Limba de toate zilele e o unealtă și o formă a spiritului”), afirmă: „Dorin N. Uritescu a avut răbdarea, ca cercetător cunoscut din alte lucrări ale sale, să adune, să studieze, să comenteze cu citatele în față inovațiile lexicale și construcțiile expresive la nivelul tulbure al limbajului presei, congestionat – ca să ne adaptăm la conținutul volumului de față – de „afluirea” atător procese, incriminări, confruntări și judecăți subiective, contraproductive, dezarmante prin aproximarea adevăraților și pasiunea anatimizării vechilor nomenclaturi. E un material interesant, pitoresc, suggestiv – ca o oglindă ciudată a mentalității, reformelor, aspirațiilor

Bâlcii semantic al presei

înnouare, într-un moment de *continuă tensiune* și de *declin al forțelor constructive* în economie, ca și pe tărâm spiritual, de unde și *aspectul frapant al unei dezordini lexicale* în raport cu datele logice, istorice, normative ale limbajului tradițional” (s.n.) Lumea (de fapt, gazetarii grăbiți, puși pe câștig imediat!) și-a ieșit din fățănile „tradiționale”, a uitat adesea respectul pentru (ce-o fi aia?) „limba literară națională” și... fiecare gazetarăș (adesea, cu caș la gură; abia îl zărești că e, poate, „studente” pe la vreo facultate „particoleră” – de n-a „terminat” cumva pe „Ste-Făniță Gheorghiu”), fiecare „gazetar”, deci (ajuns, uneori, și „patron”), inventează (citez din cartea lui D.N. Uritescu): „defluirea minerilor” (p. 15); „ambasadorizare sau îmbălsămarea prin *ambasadoriat*” (p. 17); „occidentul știe să brânșeze” (p. 24); „Ne oprim la un butic sau la un snec și îi cerem buticarului sau snecarului o bere...” (*ibid.*, în art. „Inutilitatea litoralului”, în ziarul? revista? *Ceaușescu*, iunie 1991, p. 8); „În scopul social *claudicând* – adică șchiopătând

(p. 32; în *Rezistența*); „lagheriștii au reușit să înghiebeze o școală” (p. 82; în 22); „*mancurizarea* este prăsită de cârmacii de astăzi cu osârdie deopotrivă de (s.n.) penibilă și iresponsabilă” (p. 94; în, din păcate, *România liberă*, 16 februarie 1991, p.1); „unul din cei doi *relatori* principali trece microfonul unui fost arbitru” (p. 102); „Cică doi *chițaci* au fost molestați duminică în Piața Universității” (p. 121; art. *Provocări polițienști*, în *Expres*, 8-14 iunie 1990, p. 6). ... și se ajunge – precum se vede fie și numai din aceste câteva exemple – la un *bâlc* de pomină! Ce „Bâlcii deșertăciunilor”? Ce „Bâlcii la Răureni”? Ce *bâlc* la... Isarlăk? Nu se compară cu *bâlcii lingvistic* al gazetarilor post-revoluționari, care au ajuns atât de repede la „*vesternizare*!” Strasnică „*economie de piață*” în „creația limbistică”! Cu precizarea că, totuși, nu toate exemplele sunt „post-decembriste” (avangardismul e un curent nu numai istoric, ci și tipologic) și, în acest sens, le-aș indica celor de la „*Rezistența*”

romanul lui Damian Neclău de prin 1976-77, într-adevăr de „rezistență anticomunistă”, în care cuvântul lor „ceceist” avea o formă mai literară și, parcă, mai plauzibilă: „*Ciceu*” și cu observația că autorul este, câteodată, ori prea „obiectivist” (consemnează adică „fenomenul”, dar nu-l și sancționează lirigvistic; cel mult, încearcă să-i găsească etimologia), ori prea „subiectiv” (vezi articolul – programatic? oricum, doct, cu trimiteri de la *Golanii* lui Brebreanu, la *Ambasadorul*... lui Al. Paleologu, dar... fără exemple gazetărești! – un *cuvânt* – *investivă: golan?* – p. 65-66), aș spune că placheta lui Dorin N. Uritescu, oricât de sumară, oferă, în *nuce*, un spectacol lingvistic de un grotesc mirololant. Sub pana unui scriitor „ingenios”, „baroc”, „bine temperat”, poate ieși un roman don-quiotesc de toată frumusețea – al perioadei post-revoluționare. (Cine știe? poate îl va scrie chiar Dorin N. Uritescu – fratele marelui actor de film.) Fănuș BĂILEȘTEANU

10 mai 1993

De la *chioșcări la vesternizare*, Editura „Humanitas”, București, 1993

DEBUT

COSMIN NICOLAE

Îl publicăm pe acest copil cuprinși de uimire. Eu, personal, și-mi asum toată răspunderea și istoria va fi să mă pedepsească: un copil nu poate avea o asemenea cultură și un asemenea vocabular. Dacă ne aflăm în fața unui fenomen real s-ar putea să fim și victimele unui fals – îmi retrag mâna de pe toate paginile albe. Pentru că eu nu cred, și asta pentru că n-am avut ocazia în viață să întâlnesc un astfel de fenomen, că un copil de 12 ani este în stare să depășească în limbaj lucid și matematic ceea ce nici Nichita Stănescu n-ar fi stăpânit cu prea multă măsură la aceeași vârstă. Mă consider subiectul unei farse. Să dea Dumnezeu să n-am dreptate.

Fănuș NEAGU

Poezia lui COSMIN NICOLAE contrazice până și excepția: ea se află dincolo de orice previzibilitate ori așteptare, dincolo de ceea ce numim, nedeterminat, precocitate; ea frizează de-a dreptul genialitatea. Gândul că prea-tânărul poet (nu a împlinit încă 12 ani!) ar scrie într-o anume exultanță mimetică, într-o extază re-memoratoare se infirmă subit, fiindcă el face dovada percepției vii a naturii poeziei, a actului conceptual-creator, a unei intuiții dictate suveran de o energie necunoscută. El e mult prea grav pentru a fi acuzat de dictu sibilinic. Cosmin Nicolae scrie o poezie în răspăr, antilirică – și o face cu o poftă și ușurință derutante, dacă nu înfricoșătoare. E o voce poetică de o maturitate neverosimilă.

Refac, după o notiță atașată manuscriselor pe care mi le-a dăruit, cele câteva date de recunoaștere a poetului: s-a născut în Buzău, la 30 iulie 1981. Actualmente este elev în clasa a V-a la Școala generală nr. 1 din orașul natal. De remarcat numărul și valoarea distincțiilor literare primite până de acum: Premiul I pentru poezie și proză la Concursul internațional de literatură „Pana de aur“, Dej – mai 1992; Premiul I la Concursul național „Tineri condeie“, București – iulie 1992; Premiul pentru Poezie la Tabăra de creație Dărmănești-Bacău – august 1992. A publicat în Suplimentul literar al ziarului „Tineretul liber“. Acest chenar definește adevăratul debut al poetului Cosmin Nicolae într-o publicație literară românească.

Gheorghe ISTRATE

ORATORIC
VORBIND

Oratoric vorbind, nisipul
E un pământ neolitic
care trece prin urechile acului
când coși mătase și ție-l lumea mai
dragă,
iar când ție-e cald, oratoric vorbind,

nisipul răstoamnă ipotezele sărute.

FAIRY-TALE

Între cele două fire
de iarbă stătea
copia
cenușii unei
păsări.
pasărea s-a

carbonizat acolo
cândva,
Poate acum o secundă,
poate ieri,
poate niciodată,
și a rămas interzisă
sub cele două fire de iarbă imune la
război
Ce bucurie ingrată
ar fi avut cenușa acelei
mici păsări strălucitoare
să-și vadă viața misterioasă
neverificată de
știință, ar fi putut
să rămas sunetul apocaliptic
al existenței cu
câteva infime miliarde
de octave.

OMUL ORB

Lumina. O poți pipăi.
E atât de aproape
încât o poți simți cu timpul tău
imemorial;
dar n-o poți vedea.
Ai o mască ascunsă pe fața
ta îmbătrânită.
Miezul ochilor unui măr evadează
în epiderma gândului.

Iar dacă stai să te gândești,
viața nu are nimic în comun cu niște
ochelari fumurii.

INTERZIS

Singurătatea schimbă
ideea de libertate.
înăuntrul zidurilor
se pregătește o revoluție spontană,
se împart sticlucle cu sânge sintetic,
se decupează steme, se scriu lovinci,
ziarele cu știri din războiul civil
sunt deja tipărite, se scriu stenograme
pentru procesele călăilor, se fac cimitire,

se încarcă arme, se alege morții,
Începe! E bine! Se moare! Se judecă!
Se revarsă șuvoiul de libertate!
Însă când ei vor să schimbe ceva,
Se strigă: „Huo, Interzis!“
Și se refac zidurile.

DRUMUL al III-lea

— Salut! zice Soldătoiu I
— Salut! zice Soldătoiu II
— De unde vii?
— De unde vii?
— De la Stephan-A-Kerr!
— De la Austerherd!
— Eu plec!
— Și eu plec!
O rafală îi culcă la pământ,
Soldătoiu III apucă Drumul al III-lea.

Sakuntala - email

Aniversarea centenarului morții lui Jean Nicolas Arthur Rimbaud a prilejuit Editurii Eminescu publicarea unui volum de excepție din ciclul celor dedicate poeziei moderne: Arthur Rimbaud „Integrala poetică“. În traducerea regretatului Petre Solomon. După publicarea în 1968 a ediției intitulată „Scrieri alese“ la Editura pentru Literatură Universală în colaborare cu N. Argintescu-Amza, Petre Solomon a pus la dispoziția publicului român, un volum ce permite reconstituirea unei biografii aplecând adolescentului de geniu.

Pentru Rimbaud, adoleșcența a rămas măsura întregii sale vieți, care i-a adus pe tărâmul poeziei gloria, datorată efervescenței și elanului intelectual, iar în plan existențial decăderea din cauza incapacității de a depăși din punct de vedere afectiv acest moment al „Șederii în iad“, al orgoliului, al „Iluminărilor“ și al vedetismului. Toate răzvrătirile micului școlar care se știa premiat pentru poeziile în latină, ce păstra „în sânul“ său „tânăr și năzuințe mai înalte“ („Visul școlarului“) au însemnat în plan uman profilarea destinului tipic al genului pe pământ „incapabil de a fi fericit și de a fericii pe cineva“, iar în plan artistic afirmarea unor teme poetice care prin șocul expresiei vor avea darul de a

ARTHUR RIMBAUD
„INTEGRALA POETICĂ“

structura încă multă vreme sensibilitatea poeziei moderne universale.

Frustrarea afectivă a dat naștere misoginului, incapacitatea propriei dominări temperamentale răzvrătutului și inadaptabilității, necunoașterea dimensiunii propriului orgoliu învinsului. Dar ceea ce a reușit Rimbaud este tocmai sublimarea acestor stări contradictorii tipic adolescenține pe tărâmul poeziei, fapt ce conferă echilibrul existenței sale „dramatice și fulgurante“ (Jean Cocteau).

În istoria literaturii universale, mitul adolescentului poet fascinează de multă vreme prin contrastul aparent dintre tinerețea fizică și maturitatea intelectuală. Au existat critici care au încercat o tratare bibliografică a acestui mit al vârstei, al supremei cunoașteri, al momentului de maxim intelectual după care a urmat „șederea în iad“. Explicația destinului „Velierului beat“ („Le bateau ivre“), în fond o autobiografie poetică, este astăzi bine cunoscută, căci s-a vorbit adesea despre tema cunoașterii și a autocunoașterii în contextul metaforei totale a textului. Astfel ultima strofă a poemului este o reactualizare a mitului cunoașterii totale și a urmărilor

nefaste ale acestei cunoașteri în termenii sensibilității moderne:

„O, nu mai pot să lunec prin
vraja voastră, valuri
Menite căraușii bumbacului să
fiți!

Nici să înfrunt trufa drapelului,
pe maluri,
Nici să plutesc sub ochii

pointoanelor, cumpliți!“
Într-o pagină către Paul Demeny cunoscută sub numele de scrisoare a poetului vizionar și datată 15 mai 1871, adolescentul de 17 ani preocupat de felul în care un om poate deveni poet, scria: „Eu zic că a fi vizionar înseamnă a te face remarcat.“ Acest lucru care i-a reușit pe tărâmul literelor îl va face nereficit pe plan uman, căci succesul și gloria atinsese prea ușor și prea devreme îl vor determina să își caute alte preocupări pentru care nu avea aceeași aplecare. Celebrul sonet „Vocalele“, scris pe la începutul anului 1872 și publicat în 1883, care a suscitat diverse și multiple interpretări „magico-alchimistico-kabbalisto-spiritualisto-psihopatologico-erotic-omeg aico-structuraliste“ după expresia celebrului critic francez René Étiennele-autorul celor trei volume ale studiului intitulat „Mitul lui Rimbaud –

I-a transformat pe inteligentul dar activ imaturul adolescent într-o vedetă. Celebra caricatură a lui Rimbaud de Charles Deaux pentru acest poem păstrată la Paris în Musée Carnavalet este o mărturie în acest sens: „A negru, E alb, I roșu, U verde, O de-azur, Latentele obârșii vi le voi spune-odată.“

Prietenia cu Verlaine l-a stimulat din punct de vedere intelectual, dar l-a ucis afectiv. Renunțarea la literatură, la numai douăzeci de ani, și mărturisirea pe care i-o face într-o scrisoare prietenului său, Delahaye, cinci ani mai târziu, când acesta îl întrebase dacă mai scrie și căruia îi răspunsese: „Je ne pense plus à ça.“ sunt o mărturie a dramei unui personaj conștient că își scrisese deja „ultimele versuri“.

Paginile de proză sau versurile „Dezmățate“ interpretate adeseori numai din punct de vedere al corespondenței cu faptele și întâmplările reale, ce posedă o simbolică voit șocantă prin limbajul presărat uneori cu diverse crudități verbale sunt o mărturie a acestei crize a „șederii în iad“ și a „iluminărilor“ care l-au făcut pe adolescent să exclame:

„Iubirea trebuie să fie din nou inventată, asta se știe.“ („Deliruri“). Conștient că a avut odată „o tinerețe agreabilă, eroică, fabuloasă, numai bună să o treci într-o carte de aur-prea mult noroc!“ („Dimineața“) adolescentul din Ardeni se întreba în povestea iadului său „prin ce eroare și-a meritat slăbiciunea“. Gândul care-l fulgera adesea, „Atunci – o! suflute scump și sărman, să fie oare pierdută pentru noi veșnicia?“, nu va fi în măsură să-l liniștească, iar renunțarea la poezie la numai douăzeci de ani va fi o mărturie disperată a efortului de a-și descoperi un alt ideal și de a fugi de propriul trecut.

„Integrala poetică“ a lui Arthur Rimbaud, în traducerea și posedând prefața, tabelul cronologic și notele lui Petre Solomon propune publicului român o versiune nouă a scrierilor ce aveau să schimbe peisajul liricii universale de la sfârșitul veacului al –XIX-lea și începutul veacului al –XX-lea. Însoțită de un aparat critic riguros documentat această ediție Rimbaud propune cititorilor români descifrarea înțelesului unui destin aflat sub semnul maximei „Cătă luciditate atâta dramă.“

Luiza MARINESCU

Arthur Rimbaud: *Integrala poetică*, Editura Eminescu, 1992

Valeriu CRISTEA

Răutatea bine temperată... de altădată

Vârât până peste cap în politică, Nicolae Manolescu își imaginează (sau se preface a-și imagina) că mai poate continua să facă și cronică literară, așa cum a făcut, mai întâi la „Contemporanul”, apoi la „România literară”, ani de-a rândul, mai bine de un sfert de veac. Într-un chip demn de admirație unic, cel puțin la noi. Desigur, a dat și el Cezarului ce este al Cezarului: „N. Manolescu a dat și el, cum se spune, Cezarului ce este al Cezarului, dar a făcut-o cum nu se poate mai decent. A evitat să scrie despre autori vulnerabili artisticeste, dar invulnerabili din alte puncte de vedere. N-a respins veleitatea cultivată pe poziții, însă nici n-a cultivat-o în scopuri lucrative, ca atâtia alții. Câteva puncte de sprijin extraliterare se pot, totuși, recunoaște în opțiunile lui. Sigur pare să fie oricum faptul (repetat, deci ușor de verificat) că prețuiește mai mult pe Vasile Nicolescu decât pe Ștefan Augustin Doinaș în poezie și în proză, pe Dumitru Popescu mai mult decât pe Sorin Titel.” (Mircea Martin, *Singura critică*, CR, 1986, p. 186). Dar cea mai mare concesie a anticomunismului de plastilină de azi și a privilegiatului fără probleme (când toți aveam probleme) de ieri a fost de a accepta *oblăduirea* PCR prin intermediul unuia din cei mai de încredere oameni ai regimului în cultură. Când Ceaușescu l-a numit pe acest om la „România literară”, în 1971, Nicolae Manolescu l-a urmat prompt, preluând apoi fără jenă cronică literară a revistei, ca și cum în redacția ei nu s-ar fi aflat țipenie de critic. Marea personalitate nu putea exista neprotejată. În fine... A crede însă că el mai poate scrie și astăzi cronică literară e o iluzie sau, mai rău, o încercare de a-și înșela publicul. Ca

om politic, ca șef de partid etc., Nicolae Manolescu nu mai prezintă – n-are cum – minime garanții de obiectivitate. Închipuiți-vă, în timp ce citiți aceste rânduri, cât de „obiectiv” ar scrie el acum despre mine! Ce-i drept, obiectivitatea nu a reprezentat niciodată punctul său forte. Citez iarăși din studiul *hiperelogios* (iar dacă autorul unui studiu hiperelogios spune totuși ceea ce se spune...) al lui Mircea Martin: „Dacă vreun coleg se întâmplă să fie de vârstă apropiată și să se bucure de o reputație concurentă, atunci rezerva înaltă a cronicarului poate fi împinsă uneori până la tăcere. Despre volumul al doilea din *Scritorii români de azi*, de pildă, carte ce reprezintă un salt de netăgăduit în critica lui Eugen Simion și în exegeza literaturii române contemporane, N. Manolescu a evitat să scrie. A scris, e adevărat, despre *Dimineața poezilor*, surprinzător de bine, totuși nu fără a-și atrage o promptă punere la punct (cu trimitere la pagină) din partea autorului, pentru mici reproșuri făcute pe nedrept. O altă carte în legătură cu care N. Manolescu a preferat să tacă a fost *Gogol sau fantasticul banalității* de Lucian Raicu, încercare ce nu exprimă numai un critic important, dar reprezintă o etapă în exegeza unui mare scriitor. La alte volume ale lui Raicu cronicarul nostru s-a referit sub eticheta abia mascat diminuată de „critică genuină”. Lui Valeriu Cristea, în cronică la *Modestie și orgoliu*, i se contestă eficiența comentariului la zi, cu alte cuvinte, capacitatea de descoperire. (Un articol în replică al acestuia a restabilit adevărul printr-un bilanț elocvent.): „De fapt, nu obiectivitatea în sine, ci exterioritatea lor, nu dezacordurile, ci aerul de intangibilă superioritate cu care sunt formulate,

deconcerțează în maniera lui N. Manolescu de a se raporta la cărțile colegilor săi. Cronicarul nici nu obișnuiește să facă obiecții frontale pentru că acestea, cerându-se justificate mai pe larg, riscă să-l implice prea mult și, în consecință, să însemne o luare în serios a cărții aflate în discuție. Or, tocmai o asemenea luare în serios vrea să evite el în cazul anumitor cărți, mai precis, al anumitor critici. *Bagatelizarea* i se pare a fi atitudinea cea mai potrivită în asemenea cazuri pentru că, pe de o parte, i se pot mai greu contrapune argumente, pe de alta, se provoacă relativ ușor în acest fel o complicitate a publicului.” (p.p. 194, 195). Spuneam, și după aceste elocvente citate e cazul s-o repet, că obiectivitatea nu a reprezentat niciodată punctul cel mai tare al lui Nicolae Manolescu. Dar „obiectiv” ca astăzi, el n-a fost, în mod cert, niciodată! Dovadă, incredibilul articol – îți vine să te ciupești citindu-l – pe care a găsit că e posibil să-l „dedice” lui Eugen Simion cu prilejul aniversării a 60 de ani de existență (v. „România literară”, nr. 20 a.c.). Trece peste alegerea momentului, care ține probabil de noua morală civică... Dar și mai *aberant* e textul în sine prin negarea cvasi-totală a activității unuia dintre cei mai importanți critici ai noștri din perioada postbelică. Între ceea ce reprezintă Eugen Simion în literatura

română și ceea ce *pretinde* Nicolae Manolescu că reprezintă nu este nici o legătură. E o distanță foarte mare și între ceea ce afirmă acum și ceea ce afirma ieri același critic despre același coleg. Când împlinea 50 de ani Eugen Simion părea să stea cu mult mai bine – și mai sus – în ierarhia valorilor literaturii noastre contemporane, inclusiv din punctul de vedere al lui Nicolae Manolescu. Să fi fost ultimii zece ani (sau ultimii trei?) chiar așa, *catastrofal*, pentru Eugen Simion? Lumea literară nu cunoaște însă catastrofa logică. Cine a avut valoare în 1983 nu poate fi nul în 1993. Deși, când își bagă coada politica, orice devine – iată – posibil. „Articolele despre aceștia (Mircea Eliade și Mircea Vulcănescu n.n.) sunt inodore și incolore.” *Inodor și incolor* scrisul lui Eugen Simion? Ce să mai spunem? Poate doar că scrisul actual al lui Nicolae Manolescu e foarte colorat (politic) și deloc inodor din punct de vedere moral. Unde e *răutatea bine temperată* de odinioară a ex-cronicarului nostru, care doar minimaliza, marginaliza, înțepa? Biețul om, nu știe nici el ce s-a întâmplat cu ea, a pierdut-o pur și simplu rămânând în brațe cu sora ei mai mare, răutatea goală, indecentă, isterică, *răutatea viscerală*. De când s-a apucat de politice, Nicolae Manolescu nu se mai poate controla; s-a înrăit și s-a – când scrii trebuie să folosești cuvântul cel mai exact – prostit. Articolul lui „aniversar” din „România literară”, care îl compromite grav, constituie o dovadă clară în acest sens. E trist, dar asta e...

XXX

*apropierea ne sfâșie în bucăți
și îndepărtarea ne taie în doi*

*apoi în palme își strâng corpul de vise
îmi lasă urme amărui – firide reci*

*de n-ar fi această putere
peste nimicurile turbulente
aș striga*

*întoarce-te brusc pe călcâie
iar părul tău despletit să
șfichiuiască fața levantină a
noptii
și luna să fie văzută cazând în fântâni*

XXX

*el vine din spate
intangibil
având și alte cusururi*

*taie felii din ce-i stă în față
și plăcerea-l devoră până
termină cu ce a fost în față
cândva – ce fi-va în*

spate – plătind

*cu-n zâmbet în colțul vederii – și cu
o înflorire abia
în sprâncene*

XXX

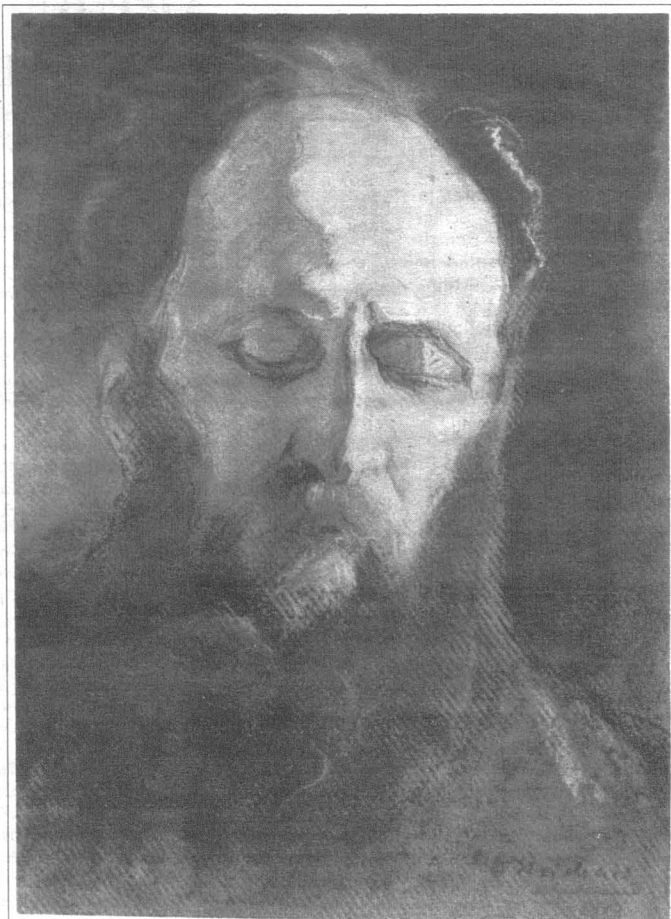
*lasă pe mine
invazia furibundă a cuvintelor – vom
înainta
beneficiind de prioritatea greșelilor
gramaticale*

*iar victoria va fi de partea noastră
– de-ai noștri pușini vor fi în luptă
căzuți –
biruinți strălucite – ca efect al erorii*

*și
aclamând în cor victorie*

*virgină
picioare desculțe subțiri clopoței la
glezne – și capul
tăiat de norii în fugă*

Alexandru CORDUNEANU

Tzigara Samurçaș – Acuarela

Poeme de Radu Bouréanu

Metafora albă

Când totul se întunecă
atunci când cerul e negru, acoperit
ca de îngrămădirea unor nori
de materie nebuloasă,
Când astrele fixe par că alunecă
sau duc la încetinirea rotației lor axiale,
când din infinit ajunge melopeiucul sunet de jale
cu cel pământean înfrățit;
dați drumul la porumbi,
la metafora albă fremătătoare,
de acuzată metaforă albă fremătătoare,
dați drumul unui ocean zburător
de milioane, de miliarde
de huluți ai ideii,
de miliarde de aripi ai inimii tuturor,
dincolo de haite, de urlete,
dincolo de tot ce arde;
aripă lângă aripă la infinit,
în micul infinit,
să se închiege iconografie
albul huluț universal
dintr-o nemărginire într-o nemărginire
a nemărginitului...
Când cerul negru va fi simbolic acoperit,
sensibil umanizat,
printr-o reacție în lanț de alb,
metafora de reintegrare
de miliarde de electroni zboruri
particule vizibile de încremenire
a unui cer sigilat
de imaginea huluțului universal,
metaforă de suflet, idee,
pavăză de dincolo de fire
boltită peste îngândurata omenire

Cu biblic surâs

Am ars în adâncul ființei pentru tot,
pentru tot ce am crezut;
timpul m-a luat, timpul m-a pierdut.
Din cât am primit mai mult mi s-a luat;
cu biblic surâs lăuntric am stat
mă împart între zimbru și cocoșul galic
mă duc către umbră prin veacul metalic.

Odă în manieră veche

Aripi de flăcări ale tinereții
luate de la toate sburătoarele vii
suiți în cercuri cum rotesc ereții
deasupra stării chinuitei României.
Zborul să vină din strat de istorie
ieșind prin norii mișcați în canaturi
ca-n vama grea, de aur, de glorie,
mereu împinsă către oarbele latouri;
și spuneți glasuri ce sună argintul;
vestiți o baladă, urcați un colind;
tristele neguri, zdrențele morții
numai de ramuri uscate se prind.
Întindeți brațele pline de seve
flămânde spații, gesturi tânjind,
freamăt de buze, vânt de pleoape,
vie furtună de sânge fierbând!
Destindeți aripile tinereții

magice sboruri spre zări colilii
să dăm o raită cum rotesc ereții
deasupra încă nu rotundeii României!
Să nu-și desfășoare spre limita veacului
gravele aripi ale elegiacului.
Poate la norduri se topesc ghetari,
flotele visului plutesc în suș
chiar dacă soarele bate pieziș
pe sideralul ocean spre fruntarii;
nu ascultați cum jelesc cucuvele
cântecul mierlei răsună etern,
pruncii din inimi ca în Jules Verne
urcă spre basme în albe nacele.

Fecioara cu pruncul, email

Orașul

Aceste străzi pe unde ai trecut și treci
în vechiul tău oraș desfigurat
îți apar ca niște tunele reci
fără tavane sub soarele-anemiatic.

Pașii te duc fără itinerar,
vezi ce-ai văzut prin ani și nu se mai vede,
singur, cu umbra care te precede
către un sfârșit necunoscut, urmărit exasperant,
linear,

Trecătorii, cu chipuri streine
te-ntâmpină cu priviri grele sau anodine
tresari, dar nu, nici nu și s-a părut,
nu-i nici un obraz amintind de trecut.

Pe asfaltul murdar, urâtul te duce
fără întoarcere în trecut, ideal,
urâtul de azi, etalon național
e tăiat doar de către-o răscruce.

Ruinele prăbușite sub gest
lentilele durerii le invie
album răsfoit în acest

cataclism privit într-o seară târzie

Absurdul petrece atomica trecere;
de ce era nevoie atunci de acel început?
letargica stare, după tot ce-ai văzut, ai știut,
nălucește imagini dintr-o moartă planetă
sub lunară, hieratică secere.

Atâtea gânduri

Atâtea gânduri sterpe se pierd în marea turmă
flămânde în absurdul și în colorul fin
abstracte-n nemateria timpului, în urmă,
cum pe albastre urme de nori nu mai rămân.

Pustiu-nchipuirii e nălucit de umbre
un banc compact de neguri ne înfășoară strâns
când sfâșiate – arată priveștiștile sumbre
stări magic răsturnate de îngroziri, de plâns.

Stupiditatea naște mitologii moderne
rânjind printre ruine create-n leat obtuz
un praf de amintire pe ce-a rămas se cerne
și jalea stirpei geme în golul din cobuz.

Să-i punem moț cocoșei, Actropolea gângavă
când totul se destramă din mituri, din valori
să suie o lărgime de dilatări bolnavă
pentru un pas și gestul care clădește-n nori?

O delfică lumină nu ne mai vine unde
calul de fier străvește simbolicul măslin
în leatul XXI huluț alb se-ascunde
când cască pământestile boturi de rechini

Oracolul din Delos stă mut, pustiu de gânduri
și lebedele, șapte, nu îi mai dau ocol
cu cântecele moarte, naufragiate scânduri
se-ntorc ca să plutească pe anticul Pactol.

Din șapte corzi de liră apoliniană, smulse,
săgeți moderne-n cuiburi demonice pândesc
sub sbor de negre lebezi cetatea moartă nu se
strămută precum insule Homerice plutesc...

Exegetul

Alesul exeget al stării
între abscons și dovedit
e vraciul care-a prețuit
umbra sau luciul depărtării
coloarea, linia, cuvântul
Topite în retorta lui
spun treapta-naltă care-o sui
simțind adâncul și frământul,
În paranteze când te ține,
nu te îndoi, ci eleat
spun duplexul care-a durat
opere chiryselefantine?
Un Phidias n-ai să mai știi
nici în absurd, nici iluzoriu,
nici cei din aur și ivoariu
în spațiul ce-l străbat cei vii.
Minunea e un semn prea rar;
ar fi, din carnea pieritoare
să modeleze-alt om sub soare
și lună, biblicul olar.

CEARTA

Gheorghe a lu' Ceoase luase caii de la iesle. Încăleacă să-i ducă la apă. Când să iasă din curte apucă poarta de sus cu mâna și o trase cu putere doar cât să iasă prin ea. Calul simți lovitura porții, se îndoi și-și tremură pielea. Celălalt, se trase înapoi și ieși în urmă.

De sub șopron se auzi vocea lui Nicolae Ceoase, tată-su.

— Așa, bă, fir-ai să fii, vrei să rupi poarta aia că ai făcut-o tu. Ia uite la el, îl dor picioarele, de coalea până coalea să meargă pe jos ca oamenii. Așa și când zici „Hai, mă, la masă!” e în stare să vină călare. Așa, bă?! Se adreseă el iar lui Gheorghe care era cu spatele la el și n-avea cum să-l vadă că Nicolae pusese mâna pe un băț, așa, de formă și se ndrepta spre Gheorghe.

Când băiatul întoarse capul să vadă ce s-a întâmplat în urmă, Nicolae se orpise în mijlocul bățaturii, ca să fie auzit mai bine.

Pe drum trecea Ilie Cai cu vaca ținând-o de lanț, rugându-se de ea. „Dii, Florica! Hai, Florico!” Deodată omul opri vita „Hoo, Florico!” să vadă ce este. Nicolae continua să strige:

— Ce, bă toți vă făcureți mari și tari în casa asta?! Începând cu frate-tu Măi?! Vă răsculați în contra mea tiii!... Că așa vreți voi. Eu nu mai sunt nimic. Gata, vă luareți cașu' de la gură și vă crescură gărgăunii. Bă, ștergeți-vă întâi nasu' și după aia să veniți să-mi spuneți voi mie că sunteți deștepți și că nu mai aveți nevoie de mine. Ca deșteptu' ăla de frate-tu Măi care a plecat la București că-i mai bine acolo. Să vină când mi-o vedea eu ceafa.

— Cine, mă, nea Nicolae să vină când îți-o vedea 'meata ceafa?! Se miră Ilie Cai din drum..

— Măi, mă, fiu-miu.

— Păi, de ce?

— Cum de ce, a plecat.

— Unde a plecat?

— La București, mă, deșteptele. Și tu de ce vrei să știi? Oi vrea să pleci și tu.

— Păi dacă-i bine..

— Îi bine tiii! Vezi să nu. Fug câinii cu covrigii în coadă. Așa credeți voi, mă?! O să se-ntoarcă el cu crucile în vine. Și o să zică satu': „Bă, a lu' Ceoase, ce făcuși bă, te desboierși a?!...”

Ilie Cai se depărtă văzând că Nicolae se întorsese spre șopron vorbind singur.

Auzi „nu ne potrivim”. Nu ne potrivim tii, că noi ăștia d-ai ci mirosim a pământ. Și ce dacă mirosim a pământ ce-i rău în asta? Unde vezi tu răul în asta! Eu zic că-i bine, repeta Nicolae Ceoase ca și când ar fi vorbit cu Mihai. Tu ești mai deștept, mai ceva ca mine? Păi, nu ești mă. Nu ești! Să vedem de unde iai tu pânăa, nu d-ai ci?! Să vedem mânănci tu fiare și piatră? Nu vezi că ești nesocotit. Dacă n-am fi noi aici ce-ați mânca voi acolo? Fir-ar să fie omu' care nu judecă... Uite și la asta cum trage de poarta aia!

Când Gheorghe se întoarse cu caii Nicolae se liniștise că îi zicea Lisaveta:

— Hol! Ajunge, mă, Nicolae că te apucași ca o soacără d-ai să meliți că o să plece și așa dacă o mai îți așa.

— Să plece?! Ce nu-l las eu?! N-are decât să plece că-s deștepți, seamănă cu tine.

— I-ai săturat, mă?? Mă mir că nu veniți tot călare! Se adreseă Nicolae lui Gheorghe care intra pe poartă cu caii de căpăstru.

— I-am! răspunse Gheorghe fără să ia în seamă ultimele vorbe spuse de Nicolae Ceoase, ci doar încreți fruntea și luă înfățișarea unui om preocupat de treburi importante. Scotoci pe după porumbar printre câteva sape și găsi o

măciucă cu o măciucie cât un pumn, cu înflorituri. Privi încrustările și dădu din cap. Unele luaseră o înfățișare ciudată, parcă rânjeau la el. O măsură și i se păru că se mai micșorase de anul trecut și până acum, fără să-și dea seama că nu măciuca se micșorase ci el crescuse. Deodată privi spre șopron. Iși aduse aminte să-l întrebe pe ta-su ce mai are de făcut, dar șopronul era gol. Plecă spre poartă, o deschise larg ca și când ar fi ieșit o căruță prin ea. Când să pornească pe drum îi veni un gând. Așa era. Uitase să-l strige pe Băltatu. Astea era. Uitase să-l strige pe Băltatu, cănele, să-l ia cu el la magazii. Să-l pună să se-ncaiere cu a lui Palașcă. Strigă de câteva ori ca și când avea să-i dea ceva câinelui.

— Cuțu, cuțu, na Băltătu! Ai, bă! Ai, bă ce te uți așa la mine! Ce ai, ești nebun! Io-te al dracului cum se uită și

— Piul Zgriputroica naibii, făcu Marin, scuipând spre femeia care se rezemase de colțul gazdei și privea multumită la păsările ei care ciuguleau grăbite.

Deodată, dinspre sat apără un om, nea Vasile Scorțea, paznicul cu o pălărie aproape nouă pe cap privind atent spre magazii, ca și când descoperise ceva și nu voia să-și scape. Gândurile i se încurcaseră și-i necăjiseră. Toată viața i se păru că lumea asta care trece prin poarta lui nu poate exista fără el. Pe el nu-l interesase ce ziceau alții despre el. El voia să fie întrebat de unul și altul.

— Bă, nea Vasile ce mai faci 'meata p-acilea?!

— Uite așteptam unu' ca tine să mă-ntrebe.

— Au trecut ăia alde Zaverrești la deal?

ușurat.

— Bă, ăsta a lu' Goată, unde bă?!

— De ce, mă, nea Vasile? răspunse Nică a lu' Goată, un băiat de vreo cinsprezece ani.

— Uite, așa întreb și io. Mai ești p-acolo, mă?

— Unde, nea Vasile?

— Pă la școlile alea, ori ai legat coada cănelui.

— N-am legat-o, mă, nea Vasile și dacă vrei să știu...

— Ce să știu, mă?

— Am trecut și anul.

— Iotă-te, mă, da deștept te-a făcut mă-tai! Știu io...

— De unde nea Vasile?

— Păi, când te-a dus tată-tu Goată la clasa întâia primară, i-a zis 'vățătorului ăla Stângă: „Dom' 'fător io vreau să fac ceva din copiii' ăsta — copiii' ăsta erai tu. Și 'vățătoru i-a zis: „O să faci nea Costică dacă o avea ceva în cap”. Ce să albă dom' 'fător! N-are nimic că l-a tăiat mă-sa aseară în cap”... ha, ha, ha, răsese Vasile Scorțea.

— Bă, nea Vasile vezi să nu-ți zic una, se mânie Nică a lu' Goată care plecase la oraș să se facă domn.

— Ce, mă, tu-ți parașcovenia cui te-a sculat la ora asta, te făcuși deștept de când ai plecat d-ai ci?

— Nu, mă, nene, demult...

— De când te-a ouat mă-tai! Stai că te fac io domn!

Scorțea încercă să se apropie de el, dar câteva lovitu de călcăie goale în burta calului care sunau a tobă, în loc unde pielea era roasă de ham, îl făcu pe nea Vasile să se oprească. Nică a lu' Goată se depărtă. Paznicul apucă pe drumul magaziiilor. Când ajunse la jumătatea drumului se pomeni cu băiatul înapoi.

— Mă, nea Vasile n-ai găsit o traistă?!

— Am, mă.

— Dă-o-ncoa nea Vasile, că-i la mea, eu am pierdut-o.

— Ia să văd ce-ai în ea.

Vasile Scorțea scoase o înfășurătură. Desfăcu ștergarul și descoperi o mămăligă și o felie albă de brânză. Mămăliga nu apucase să se răcească părea un pepene galben cu o coajă ușor ondulată, subțire și pistruiată, părea o față de fată blondă.

Din ea se ridica o șuviță de abur care se pierdea în căldura verii. Omul privi la ele cu lăcomie. Voia să se încredințeze că sunt adevărate, că uite se poate mânca și d-astea când ai.

Ochii îi curgeau spre ele și în stomac simțea un gol. Le înveli cu griji, înceț și liniștit să nu se sfărâme. Privi la Nică a lu' Goată, la început blând și potolit de orice mânie, dar deodată îi dădu borsul în foc:

— Aveți și d-astea, mă!

— Avem de ce să n-avem că... aici se orpi să nu spună un cuvânt rău lui nea Vasile Scorțea până îi va da traista... doar d-ai avem, repetă el.

Scorțea continua să privească traista fără să mai spună o vorbă.

— Mă, zise omul într-un târziu, bine că aveți, că sunteți voi mai ceva, și-i întinse traista.

Nică al lui Goată cum prinse dădu călcăie calului și când se depărtă, strigă:

— Să vă să-ți dăm și matala, mă, nea Vasile!

— Să-mi dați mie, mă? Tu-vă parașcovenia cui v-a făcut dă mazoziți ce v-ați făcut. Ia uită-te la el, să-ți dăm și matala, ești matala de mine, că acuși zic ceva de alea ale voastre..

Necăjit ajunse la magazii și începu să ușie păsările care nu-l băgară în seamă.

— Ce ai mă, belezule de-mi gonești găinile? Ce zbieri așa! se mânie Pena Bărzoaica.

— Peno! Du-te, fă, acasă, zise omul.

— De ce mă, că vrei tu, că doar nu-s boabele astea de la mă-ta. Nu vezi că tot se prăpădesc p-ai ci?...

— Fă, găița dracului...

Bărzoaica se dă pe lângă el și-l apucă de mână. Nici ea nu știa de ce.

— Stai cuminte, Peno, că ne vede careva și cine știe ce zice.

— Ce zice, mă?! Ia uită-te la el, la ce-i stă capu! Doar n-oi fi crezând că te-am luat de mână cine știe pentru ce.

Bă, continuă ea, vezi dă ăia care știu tu ce fac, și nu mai aveți tu grijă de găinile mele.

Gheorghe și Marin se apropiasero, ascunzându-se, să nu fie văzuți.

— Stai tu, țafă Bărzoaico, că și-o fac eu, zise Marin Geoaică, și scoase din buzunar un șir de cărțigie mici de undiță legate cu ata.

— Ce-i faci, bă, Geoaică? Il întrebă Gheorghe.

— Stai că ai să vezi. Înfipse câteva boabe de porumb în vârful cărțigelor și le aruncă în apropierea păsărilor parcă ar fi dat la pește. Câteva se repeziră lacome, înghițiră boabele cu cărțigie și începură să tăvnească.

Femeia alergă spre ele și văzu cum le atârnu ațele din gura. Deodată își puse mâinile în cap și începu să strige:

— Care făcuși mă, asta duceate-ar la cimitir să te ducă până mâine...

— Ce-ai pățit fă, Peno? o întrebă Vasile Scorțea apropiindu-se de ea. Ia uită-te, fă, curcile tale fumează: ha, ha, ha, ha. Da fudule sunt, la, ha, ha, ha, ha!

Femeia nu mai putu răbda răsul lui Vasile Scorțea. Smulse un ostret de la magazie cu două cuie la un capăt, fluieră de câteva ori și se repezi la Vasile care îi căzu pe pălăria jos în vreme ce radea. Pena învărti de câteva ori stînghia spre el strigând:

— Răzi, mă, 'otule? Iți pare bine? ai, tu te făcuși asta? și continua să-l amenințe lovind în aer. Omul se ferea depărțându-se de ea și uitând de pălărie. Când Pena se întoarse să vadă ce-i fac păsările, observă pălăria lui Vasile Scorțea cu gura în jos.

Cursinsă de mânie, Pena strânse stînghia în mână și începu să lovească în pălărie ciurind-o, cu întâpăturile cuielor de la ostret. Apoi plecă acasă.

Pe drum, câteva femei o întrebă compătimitor:

— Ce-au, fă, Peno curcile alea ale tale de le-atâră ațe din gură?!

— Pă dracu să vă ia pă voi, răspundea ea printre dinți, înceț să nu fie auzită de ele.

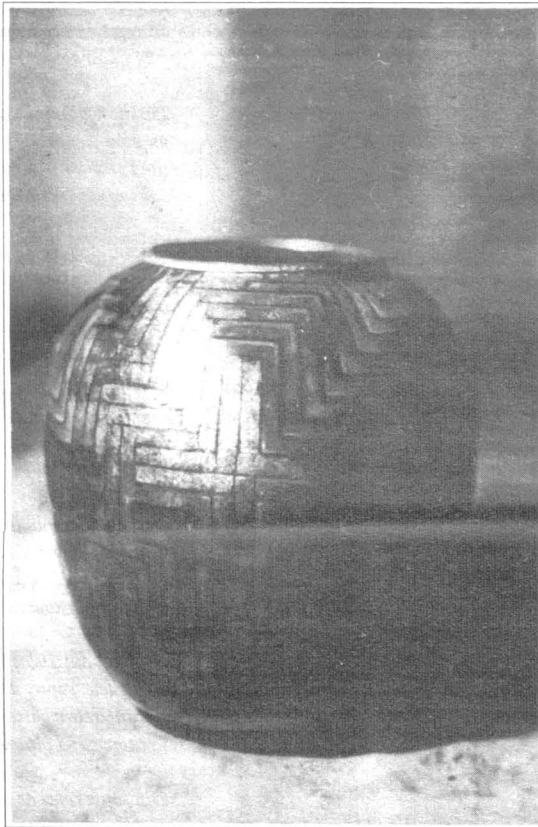
Când Vasile Scorțea își găsi pălăria, o ridică în sus, o scutură de praf și încercă să o îndrepte. Deodată observă câteva rupături. Băgă mâna în pălărie și trei degete ieșiră prin fundul pălăriei. Omul rămase uitat: „Mă, a dracului muierii! Imi prăpădi bunătătea de pălărie!” O mai scutură de câteva ori și o puse pe cap. N-avea ce face. În capul gol nu se putea întoarce acasă. Găurile rânjeau spre ce ca și când ar fi fost niște guri de păsări căscate.

Pe drum, oamenii observară pălăria lui Vasile Scorțea și începură să-l întrebe, când unul, când altul:

— Ce are mă, nea Vasile, pălăria aia a matala?! I-ai făcut găuri să și se răcoarească mîntea?!...

Omul tăcea fierbând în el mânia ce ar fi trebuit să se reverse asupra femeii și pe care nici el nu știe de ce s-a lăsat atât de moale față de o muieră oricăd de a dracului ar fi fost ea. Il prostise strângerea aia de mână a ei! Crezuse în amenințarea ei! Aș, nici una, nici alta. Uite așa îi venise lui acum îi părea rău că nu fusese el cu adevărat.

De după magazii, grăbiți, apărură Gheorghe al lui Ceoase și Marin Geoaică. Mergeau pe drum ca și când nimic nu s-ar fi întâmplat...

Vas în email

se trage-napoi! Ce-ai, bă? Ai turbat? Du-te dracului dacă nu vrei. Se apropie de poarta lui Geoaică și strigă:

— Băi Marine! Ieși, bă, afară!

— Ce-ai, mă, Gheorghe de ce strigi așa! A murit careva?!

— N-a murit, mă. 'Ai la magazii.

— 'Ai că merg, doar să iau lațurile alea.

— 'Ai odată că se duc ăia alde Zavura și-i prind.

Când ajunseră la magazii cei doi se ascuseră. De acolo observară ceva care îi umiră. Printre porumbii moțați, jucăuși și rotați văzură că se amestecau câteva curci și găște. Priviră unul la altul nedumiriți. De jos se sculă în sus o femeie înaltă, osoasă, slabă, arsă de soare și cu față plină de zbăcuri. Femeia băgă duța de degete în gură dând la iveală lipsa câtorva dinți lăturălnici, și fluieră lung, bărbătește, de câteva ori să alunge porumbii și să-i lase păsările să adune boabele din căruțele oamenilor.

— Ia uite la țafă Pena Bărzoaică, ce i-a dat prin cap! se miră Marin Geoaică.

— Da, mă! adăugă Gheorghe. Uite-o cum și-a legat basmauă să n-o ardă soarele.

— Au, răspundea el.

În curte ce era să facă?! Rânduia toate până la ziua și când se lumina ieșea coalea la poartă să vadă lumea asta cum se scurge la câmp, grăbiți și ocupată de ceva din cale afară de important. Se pare că fără ea n-ar putea exista. Că rostul lui este acolo, că numai acolo își are viața adevăratul înțeles, în vreme ce satul se golește și rămâne ca o carapace de broască țestoasă, goală. Pe la prânz, însă, se mișcă și-și găsește o preocupare. Teama îi pîiere. În suflet simte că i se umple un gol care până atunci îi apăsa pieptul...

Acum, plecase la magazii și din urmă îl ajunge o gloabă de cal ce fusese lăsată acasă pentru o anume treabă. Are peiplit bătuț. coama îi atâră lătoasă într-o parte, iar capul cât un dovleac lunguieț îi atâră jos de greabăn parcă ar fi dorit să pască aerul pe care îl spinteca cu trupul osos. Când merge pipăie cu picioarele ciolănoase pământul să se asigure că nu calcă în gropi. Pleoapele și le lasă des peste ochi. Din când în când calul simte călcăiele desculțe ale călărețului în roșăturile de ham pe ambele părți ale burții. Nea Vasile Scorțea răsufia

Dimineața unui faun

Zăceam încălțat pe canapeaua din sufragerie. Mă învoisem de la slujbă fiindcă trebuia să aștept poștaşul. Aveam de primit un mandat poștal de vreo mie de lei, chestie care nu mă încânta cîne știe ce. Bani erau, oricum, dați dinainte: căsuța noastră, cuiușor de datorii.

Cel puțin dac-aș fi avut ceva de citit, dar nu mai apucasem de mult să pun mâna pe așa ceva. În disperare de cauză, am scos din raft „Darul lui Humboldt”, pe care-l mai citisem de două ori. L-am deschis, plictisit, pe la mijloc, acolo unde cartea se deschidea parcă de la sine din pricina cotorului uzat. Și iată peste ce am nimerit: „Pictiseala era un instrument de constrângere socială. Putere însemnă puterea de a impune plictiseala, de a comanda staze, de a îmbina aceste staze cu spaima. Adevăratul taedium, profund taedium, este asezonat cu teroare și cu moarte.”

Parcă de asta-mi arde mie! Am închis cartea și am apăs pe butonul televizorului. Cu el am avut noroc. Se transmitea Simfonia a șaptea de Beethoven, dirijată de Karajan. La început, am vrut să-i estompez imaginea ca să rămân doar cu sunetul, așa cum fac întotdeauna când e muzică bună la televizor. Îmi place atât de mult încît, în loc să mă duc la concert, ascult discuri. E o chestiune de întimitate, muzica. Faptul de a urmări un mușunache care-și fălfăie pulpanele fracului te împiedică să rămâi singur cu sunetele, lucru care, după mine, ar trebui să fie singura desfășurare a unui meloman adevărat.

... Dar cu von Karajan n-a ținut. Felul cum își interpretează rolul de Dumnezeu-Tatăl dirijând lucrările Șantierului Universal „Facerea Lumii” te ținea cu privirile lipite de el. Trecut de prima tinerete, desigur, dar încă nu bătrîn, cu părul complet alb, dar cu gesturi de o energie...

Pe când aveam vreo douăzeci de ani, lucram ca muncitor în curs de calificare într-un institut de cercetări științifice. Se pare că pe atunci încă nu prea știa nimeni care ne e rolul. Noi, cei patru oameni din laborator abia înființat, ne plictiseam de moarte în încăperea goală, căci aparatura cu care urma să lucrăm întârzia să sosească. Așa încît am primit cu o bizară plăcere ordinul de a „ieși la zăpadă”. Ninsese fără contenire în ultimele zile, ninsese „gospodărește, cu simț de răspundere”, cum zicea unul dintre colegii mei — și, în fața clădirii, nămeții ne ajungeau până la brâu. Am înșfăcut lopata și am început să-mi fac parte. Dădeam de zor din lopată, așvârleam zăpada cu atîta răvnă, încît simțeam că mușchii mei exasperați de inactivitate ar fi fost în stare să curețe tot locul, nemăllăsându-le nimic de făcut colegilor mei rămași în urmă. La un moment dat, l-am auzit pe șeful nostru, un cercetător științific care arăta chiar ca un cercetător științific (din filme, desigur — la vreo patruzeci și cinci de ani, înalt, nițică burță, ochelari groși

și pipă îndesată numai cu „Cian” și „Dunhill”, amintire din cele două specializări în Statele Unite, de mirosea laboratorul nostru mai degrabă a latic de vizir decît a amoniac, cum mirosea restul clădirii) am auzit, așadar, vocea oleacă fontăită a șefului: „Mă, tu tot așa procedezi și când te scur?”

Pe scurt, șefu' voia să știe dacă și în amor dau dovadă de aceeași înflăcărare...

Întrebarea asta îmi venea acum să i-o pun lui Karajan. Pleoapele coborâte când arăta cu bagheta înspre violurile ce atacau fortissimo, buzele strânse cu o încordare străpunsă, parcă, de un pic de umor, expresia figurii detașate în contrast cu febrilitatea mâinilor, toate acestea îmi aduceau în minte întrebarea fostului meu șef de laborator. Și răspunsul era categoric: da, fără îndoială că așa și numai așa se înfățișau marele artist și în împrejurări mai, cum să le zic, lipsite de frac. Expresia lui era una de bun gust, alți cuvânt nu găseam, da, acesta este, bunul gust pe care părea să-l emane din toți porii, din toate cutele feței pe cale de spiritualizare absolută.

Simțeam cum muzica îmi inundă țesuturile, o energie nouă își făcea loc în mine, alungând plictiseala. Și mi-am amintit de Andreea. Ce-ar fi dacă i-aș face o vizită? N-are telefon, dar acesta a devenit un amănunt lipsit de importanță în relațiile dintre noi. Știam că pot să o caut oricînd, neanunțat. E deja patru fără câteva minute, probabil era acasă, Andreea e o ființă singuratică, tăcută, melomană ca și mine, prea puțin amatoare de zarva și aglomeraja după-amiezilor petrecute în oraș. Ceea ce, sincer să fiu, din punctul meu de vedere puțin cam egoist, nu poate fi altfel decît perfect. Nu știu dacă ne întâlnisem de zece-cincisprezece ori în anul de când dura cunoștința noastră, întotdeauna în garsoniera ei.

Ah, dar mai era mandatul acela care trebuia să sosească... N-are importanță, mi-am zis, dacă nu vine până mă schimb, am să-l iau mâine de la poștă. E o idiolenie să te grăbești când ai de achitat niște datorii.

Mi-am scotocit buzunarele, mai aveam aproape optzeci de lei, ce se poate face cu banii aceștia? Să iau o sticlă de șampanie, sau să-i duc un buchet de flori? Sigur, trandafirii sunt pasivitatea ei, dar șampania, din multe și binecuvîntate motive, e mai indicată. În fine, vom vedea la fața locului, în piața de lângă blocul ei.

Am ajuns la fața locului într-un suflet. Iar acolo am dat peste o coadă nu prea mare, de vreo jumătate de oră, am apreciat dintr-o privire.

— Ce se dă? am întrebat-o pe o bătrnică.

— Ficat de pasăre, domnule. De treizecizinci.

Ficaiței de pasăre! De mult nu mai trecuse așa ceva prin frigiderul nostru! Și banii îmi ajungeau pentru două kilograme, adică pentru exact atîta cît putea spera să cumpere un om singur!

Ce era să fac? Am regretat-o o clipă pe Andreea — și mi-am luat locul la rînd.

Cel puțin, nevastă-mea avea să fie mulțumită.

Dan PREDESCU

Tăcerea leandrilor aprinși

Cu gândul la muzee, vestigii istorice, cățiva uitam de natura cu obișnuitele bucurii ale verii și nu ne luasem costumul de baie și ne tocmeam cu negustorii în diferite limbi, numai în grecește nu. Și la ce ne-ar fi folosit: cali mera, cali spera, cali nihta, cum ne întâmpinau hotelierii și le răspundeam la fel?

În apa cristalină, Cora ne aștepta, ca o sirenă, cu fața umbrită de părul negru, ondulat, răvășit ca după somn și se uita cum intram cu plăcere în răcoarea albastră. De cum am văzut privirea tânărului arhitect oprită pe trupul frumos al kolegi mele de cameră, am tresărit a presimțire rea. Și cred că nu fusesem singură, dacă seara la masă bătrînul doctor ne explica că după tendințele de la mâini îți dai seama de vârsta femeii de 40 de ani, dar în cazul Corei se înșelase. Văzuse datele în pașaportul de la șeful grupului, care de teamă să nu rămână vreunul în străinătate, ținea documentele la el.

Departate de feteșcanele în uniformă ce îl așteptau acasă, pe seară, cu servieta pe genunchi, Sabin voia să se apropie de una dintre noi. De ce o alese pe Cora? Poate că ținu ea de institutoare ce lăsa impresia că n-ar cădea ușor în ispită? Îl atrăgea o relație fără obligații? Singur la părinți, între rude fără copii, fusese răsfățatul unei familii de intelectuali pretențioși cu viitorul lui.

Din momentul în care, cu zămbet discret, Cora parcă acceptase privirea lui îndrăzneț, nu știu ce mi-a venit ca să-i povestesc în câteva seri, aluziv și provocator, cum fusese un coleg de clasă îndrăgostit de profesoara de franceză, cu zece ani mai mare. Ea mă asculta atentă și participa la trăirile adolescentine pentru a recepta mai ușor iubirea cea nouă: Cosmin stătea în fața mea și vorbea tot timpul cu prietenul său. Nu înțelegeam aproape nimic și cred că mai mult mimam o conversație zgomotoasă ca să-i atragă atenția celei de la catedră, pe când alți băieți ridicau mîna să-i asculte. Așa a început acțiunea misterioasă — un secret al lor aflat de fete mult mai târziu. Fetele lor, voit inexpressive, aproape chinezoide, o nervava, mai ales,

făcut-o să-și continue lecția cu lacrimi reținute. De aceea, o vreme nu s-a mai uitat spre rîndul nostru ca să nu-l vadă, dar trebuia să ne asculte. Răspunsul lui a fost simplu: „Nu știu”. „Îți pun 2! — a răsunat vocea la a doua nesupunere a școlarului ce îi încerca de-a dreptul nervii: „Puneți-mi!”

Ne uitam curioși la mîna care desena încet, cu un calm artificial, nota ca să rămână acolo pentru totdeauna, ca apoi, la temă liberă să ascultăm relatarea, într-o franceză cursivă, a excursiei pe care el o făcuse în Cehoslovacia și să vedem o împăcare cu elevul de 10. Și, totuși, am urmat: 2, 10, 2. Cu teza, în ultima zi de școală i-a încheiat media 8. Astfel, nedreptățit de autoritatea oficială și că trecusem eu pe locul al treilea, înaintea lui, s-a supărat și n-a ieșit în curte pentru fototafii. Din cauza lui lipsesc din acele imagini Dan și Horia care rămăseseră cu el.

La întâlnirea de zece ani, în clasa mai zgomotoasă ca niciodată, a intrat cu zămbet mirat profesoara. Avea în față oameni în toată firea; cu bărbi, mustați, început de chelie. Îi păream străini și căuta pe cineva.

— Mă mai cunoașteți, doamnă?

— Cosmin Alexiu.

— Nu, sunt colegul lui de bancă.

— Dar pe mine mă recunoașteți?

Ea a repetat același nume, parcă numai de el își aducea aminte. La strigarea Catalogului, însă, l-am auzit cu toții pe Cosmin cum dădea amănunte din munca lui de la Reactor. În glumă, i s-a strigat: „Secrete profesionale!”, ca el, cu voce tremurată, să mai spună ceva despre familie și să se așeze nervos, încrunțat. Voise să epateze? Pe noi ni nici un caz, poate pe cei 4 profesori în fața cărora redevenisem școlarii de altădată.

În mașina lui Dan s-au continuat confesiunile.

— Erați clasa la care am ținut cel mai mult, cu toate că mă supărau câțiva: a fost singura dată când, în gînd, am dorit unui copil să se îmbolnăvească și să lipsească de la școală. Și acesta a fost Alexiu, când refuzase să iasă din clasă.

— Iar el n-a lipsit niciodată pentru că vă iubea — am zis eu. Chiar a insistat să vă chemăm: „Să vină și profesoara aia sexy” și v-a descris.

Am știut că la dumneavoastră se referea.

— Cum a putut să spună astfel? Nu purtam scur, nici decolteuri...

— Ei, a zis așa ca între noi — a intervenit colega de lângă Dan, dacă așa și știu căt vă iubea, așa fi fost geloasă, pentru că eram

de câțiva colegi care pleau în America să se realizeze profesional și de ce nu, să și câștige mai bine. Stăteam la colț lângă profesoara noastră. În părți, scaune libere. L-am văzut pe Cosmin mutându-se de câteva ori până a ajuns lângă mine, pe diagonala cea mai scurtă spre ea. Ca ingineră, atunci îmi dădeam seama de rolul sentimental al unei diagonale. Ca și cum fusese totul regizat, apăruse și Horia în partea cealaltă.

În cele 4 ore, băleții se îmbujoraseră, vorbeau mult, gesticulau. Dan s-a ridicat și a povestit cum dirigintele ne convocase într-o duminică la muncă voluntară, iar luni ceruse onor să explice absentarea de la o activitate obligatorie și cum fusese mîndru că născocise pe loc cea mai frumoasă scuză: „Am avut bilete la concert”. „Cine a dirijat?” — a întrebat profesorul meloman dornic de o conversație despre artă, dar răspunsul l-a dezamăgit: „Nu știu, că stătea cu spatele”. Rădeam toți la amintirea acțiunilor noastre utemiste: sortarea cartofilor la gară, măturatul în parcuri, căratul cărămizilor în șantier...

În rumoarea generală, Horia s-a uitat cu înțeles la Cosmin și i-a făcut o declarație nepotrivită între bărbați, parcă era titlu unei cărți: — Ce mult te-am iubit!

— Cred că eu te-am iubit mai mult pe tine! — a răspuns celălalt și s-a lăsat o tăcere, când ea, cu unghiul privirii micșorat, s-a uitat spre imensitatea albastră în care căzuse luna cu tot cerul. Și am urmat-o cu gîndul până la Cazonul de altădată când băiatul de lângă mine nu îndrăznie nici să mă prindă de mână pentru că niște copii ai portului, în costumele lor gri-spălăcit de la S.N.C., trecând pe lângă noi, vorbisseră atât de vulgar încît distruseră tot farmecul seri de iunie.

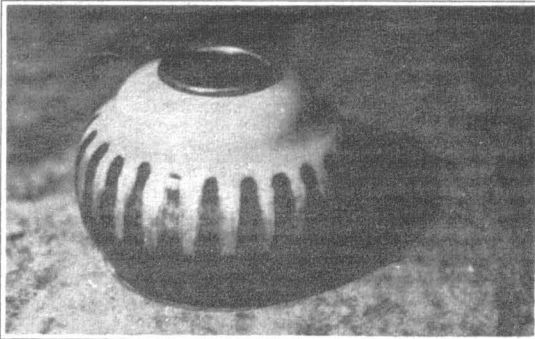
Astfel, cu gîndul dus, nici nu observasem că Dan venise vizavi pentru a completa cu episoade noi filmul adolescenței noastre, în care nu e adulter protagonist.

Nu știu ce înțelese Cora din cele povestite, dar îi era clar că nu pe mine trebuia să mă întrebe ce să facă dacă o plăcea Sabin. Bănuia că o învidiam pentru tot: frumusețe, familie, copil, condiții materiale excelente, meserie ușoară de profesoară. Și era adevărat. Mi-era ciudă că iubirie ca și banii se adună doar la unii și nu eram eu aleasa.

Urcam treptele imensului teatru circular din Epidaur, ca să aud, de sus, când va cădea banul în scena de unde în antichitate se amplifică vocea actorilor. Era o tehnică specială ce dădea o acustică despre care ni se mai vorbește și în Rotonda de la Salonic. Mă uitam după cei doi și vedeam aceeași zbatere vinovată a genelor când își întâlneau privirile. Citsem cândva într-o revistă literară un articol despre tinerete și iubire. Îmi rămăsesse în minte încheierea: „Prietenii se sfârșesc prin căsătorie sau cu bine”. De atunci era poetul amator de poante, de răsturnări de sensuri ca să șocheze.

Oare constatarea lui cu „sfârșesc” era o glumă, ori putea fi valabilă și pentru Cora? Mă gândeam la „cu bine”, că de căsătorie nu putea fi vorba. Măcar atunci, în ultima clasă de liceu, mă alesesem cu premiu în locul îndrăgostitului Cosmin, pe când pe malul Egeei mi-era teamă că altul va fi sfârșitul. Și a fost neașteptat de trist... ne-am întors din excursie fără ei.

Filofteia BARBU

Vas in email

că, ea, psihologul, nu descoperea subiectul atîtor discuții și a căzut ușor în capcana de a se ocupa mai mult de ei. Într-o oră chiar și-a ieșit din fire și cu n-o auzisem în 4 ani, i-a pronunțat lui Cosmin: „Ieși afară!”, dar împotriva lui a

prieten. — Mă uimiți! s-a înduioșat de asemenea dezvăluirii, femeia la vârsta a doua.

La „Taina mării”, masa era așezată ca pentru o întâlnire deosebită, dar și pentru despărțirea

N. CARTOJAN, NICHIFOR CRAINIC, I. PETROVICI ȘI S. PUȘCARIU ÎN SCRISORI

București V
Enăchiță Văcărescu 17 bis
15 iunie 1939

Dragă domnule Vrabie,
Am încheiat de citit *Bărladul cultural* al d-tale, pe care l-am găsit plin de date interesante. Îți mulțumesc pentru delicata atențiune și te felicit călduros pentru frumoasa realizare. Ce mult s-ar schimba istoria culturii noastre moderne dacă opera de sinteză ar fi înlesnită de monografiile așa de prețioase ca a d-tale. Dacă ai prilejul să vii prin București, mi-ar face multă plăcere să te văd.

Cu bune amintiri și salutări,
N. Cartoian

București,
8 februarie 1941
Dragă domnule Vrabie,

Ai primit desigur de la Editura Scrisul Românesc volumul d-tale cu opera lui Gârleanu. A ieșit destul de frumos, cu introducere interesantă, bogată în informații prețioase și bine scrisă. Îți mulțumesc și în numele cititorilor.

Au dat de vreo trei săptămâni dispoziția să și se facă extrasele cerute cu prefața. Editura a trimis, după dorința dumitale, volume la reviste și persoanele indicate de d-ta, dar până acum, pe cât știu, n-a apărut nici o recenzie. În schimb aflu că volumul e bine primit de cititori.

Ai putea să-mi trimiți adresa lui Papadima, căruia te rog a-i transmite bunele mele amintiri și căruia doresc să-i scriu.

Cu călduroase salutări,
N. Cartoian

12 decembrie 1938
București

Iubite Domnule Vrabie,
Iartă-mă că nu ți-am scris până acum. În afară de ocupațiile obișnuite, un duim de neplăceri mi s-a abătut toamna aceasta.

Croniclele d-tale sunt bine făcute.

Sunt patru nume care au contribuit la afirmarea tânărilor istorici, critici literari și folcloristi Gh. Vrabie în anii când acesta tipărește *Mesianism ardelean* (1937), studiu întâmpinat cu multă plăcere și bucurie de către S. Pușcariu, *Bărladul cultural* (1938), studiu distins de Academia Română cu Premiul Grigore C. Angelescu și apreciat de N. Cartoian ca una din acele necesare monografii de care avea nevoie opera de sinteză, în fine, ediția Emil Gârleanu, *Bucăți alese* (Craiova, colecția „Clasicii români comentați”), aceasta din urmă lăudată de N. Cartoian, coordonatorul amintitei colecții, pentru introducerea „interesantă, bogată în informații prețioase și bine scrisă”.

Unul dintre cronicarii literari ai „Gândirii” din ultimii ani de apariție, Gh. Vrabie – revista îl anunța pe copertă ca făcând parte din gruparea ei – nu scrie în acești ani, cum s-ar crede luând în seamă activitatea sa de mai târziu de folclorist, despre cărți de etnografie, ci despre cărți de lingvistică, de literatură, de critică literară, și în mică măsură despre cărți din domeniul care-l va deveni predilect spre maturitate: etnografia.

Cronicarul literar Gh. Vrabie nu putea lipsi din sumarul numărului închinat de „Gândirea” lui Nichifor Crainic, și de aceea I. Petrovici îi face o invitație în acest sens. În numărul festiv, care a cuprins pagini scrise de I. Petrovici, Nicolae Mitropolul Ardealului, V. Voiculescu, D. Caracostea, Lucian Blaga, I. Pillat, T. Vianu, Ștefan Baciu, S. Pușcariu, D. Stăniloae, V. Papilian, Grigore Popa, Dan Boita ș.a., Gh. Vrabie semnează articolul *Nichifor Crainic și lirica noastră de azi*, în care opinează că lirica vremii, în speță cea gândiristă era departe de a se disocia de zăcămintele populare (teza lui E. Lovinescu), că poeziei lui N. Crainic, „poetul tradiției și autohtoniei românești” i se subsunează lirica lui Radu Gyr, N. Crevedia, D. Ciurezu, Zaharia Stancu, Gherghinescu Vania, Ștefan Stănescu, Ștefan Baciu, Vlaicu Bârna ș.a., în fine că poezia lui N. Crainic, autohtonă, tradițională și ortodoxă merge „ca întreaga poezie română de azi, către acea conciliere dintre tradiție și modern”.

Jordan DATCU

Cea din numărul de decembrie am citit, e admirabilă.

Citește-o și scrie despre ea pentru numărul de martie.

Trimite manuscrisul ceva mai devreme. Cartea îți rămâne.

Văd că apar cărți interesante de pedagogie. A lui I.C. Petrescu, a lui I. Nisipeanu. Ar fi bune pentru numărul de februarie. Eu le am și ți le pot da.

Merge greu cu monografia „Gândirii”? Nu e nimic. Ba e semn bun că lucrarea va ieși bună.

Nu știu când sosești aici de vacanță, fiindcă eu vreau să plec din București.

În orice caz, în ajunul Anului Nou sunt iarăși în Capitală.

Să ne vedem cu bine și cu sănătate,
Nichifor Crainic

28 ianuarie 1939
București

Iubite Domnule Vrabie,
Regret că nu ne-am putut vedea de sărbători.

Îți trimit, adică ți-am trimis, cartea lui Cartoian, care, din cât

am citit, e admirabilă.

Citește-o și scrie despre ea pentru numărul de martie.

Trimite manuscrisul ceva mai devreme. Cartea îți rămâne.

Despre Kirilăscu nu sunt de părere. L-am invitat pe vremuri să facă o cronică la G. și m-a refuzat: era obligat moralmente, „Adevărului literar”. Eu, din păcate, nu uit asemenea măgării.

Să-l lăsăm, deci, lui Sevastos. Multă sănătate și prietenie,
Nichifor Crainic

ACADEMIA ROMÂNĂ
București no 2321

Calea Victoriei 125
13 iunie 1939
Stimate Domn,

Avem plăcerea de a vă aduce la cunoștință că Academia Română v-a acordat Premiul Grigore C. Angelescu, de 4000 lei, pentru lucrarea D-voastră, *Bărladul cultural*, Buc., 1938.

Vă exprimăm felicitări, în numele Academiei, pentru această

distincțiune și vă invităm a vă prezenta la Casieria Academiei, pentru încasarea premiului.

Primiți, vă rugăm, Stimată Domn, încredințarea deosebitei noastre stime.

Secretarul General,
I. Petrovici
Domniei Sale Domnului Gh. Vrabie, Profesor la Liceul „Grigore Ghica Voevod”, Dorohoi

București, 11 ianuarie 1940
Stimate Domnule Gh. Vrabie,

În ziua de 22 decembrie 1939, poetul și gânditorul Nichifor Crainic a împlinit 50 de ani.

Contribuția pe care a adus-o culturii și literaturii noastre prin operele și ideile sale, precum și prezența sa neîntreruptă în centrul marilor preocupări ale vieții noastre intelectuale, consacra această dată ca un adevărat eveniment pentru cei care s-au împărtășit din bunurile sale sufletești.

De aceea un grup de prieteni și

adoratori au hotărât ca, la popasul celor cincizeci de ani ai lui Nichifor Crainic, să-i aducă prinosul lor sărbătoresc de binemeritată laudă și grațitudine.

În scopul acesta s-a hotărât scoaterea unui număr festiv al revistei „Gândirea” pe luna martie a.c. și o întâlnire amicală la o dată asupra căreia veți fi anunțat din vreme.

Vă rugăm să binevoiți a ne răspunde dacă înțelegeți să luați parte la această sărbătorire și totodată dacă sunteți dispus să colaborați la numărul festiv al „Gândirii”.

De preferință, din partea D-voastră am aștepta un studiu privitor la influența operii d-lui Crainic în poezia de azi, întrucât alții se vor ocupa de celelalte laturi ale activității sale.

Manuscrisele trebuie să le avem cel mai târziu până la 5 februarie a.c. și le veți îndruma în str. Domnița Anastasia no. 16, la redacția „Gândirii”.

Orice alte informații le veți cere comitetului, la aceeași adresă.

Președintele Comitetului de inițiativă,
I. Petrovici

MUZEUL LIMBEI ROMÂNE
6.II.38

Str. Elisabeta 23
CLUJ

Stimate Domnule Vrabie,

Îți mulțumesc - și o fac și pentru Muzeul Limbii Române - pentru *Mesianism ardelean*. Am citit cartea cu multă plăcere și m-am bucurat de fapta bună ce o faci înviind cu atâta sinceră și comunicativă admirație figurile celor ce au croit cu entuziasm și devotament căile pe care vom avea de mers mult timp, fiecare în locul unde a putut fi folositor țării și popoului său.

Cu deosebită stimă
Sextil PUȘCARIU

Bibliofilie

Biblioteca Aman din Craiova

Celebritatea familiei Aman se datorează pictorului Theodor Aman (1831 - 1891), dar și fratelui său Alexandru (1820 - 1885) care a donat orașului natal Craiova cărți, tablouri și obiecte de muzeu prin „Fundația culturală Alexandru și Aristis Aman”. La inaugurarea bibliotecii din 1908, în prezența ministrului învățământului de atunci Spiru Haret, existau în inventar aproximativ 2500 cărți în greacă, română, franceză și germană datorate familiei Aman.

Astfel printre cărțile donației vom întâlni pe cele de premiu primite la școala primară de elevul Theodor Aman, pe cele ale Pepicăi (Despinei) Aman, mama poetului; pe cele ale lui Alexandru Aman cu ex-libris-ul respectiv sau pe cele moștenite din familie, cărți românești și străine rare din secolele al XVI-lea și al XIX-lea. Este demn de amintit seria tipăriturilor elzeviriene existente în aceste colecții.

În Olanda, la Leyda, Ludovic Elzevir (1540 - 1617) a înființat pe lângă Universitatea de aici o tipografie, o editură și librărie. El a fost întemeietorul „dinastiei Elzevir” (sec.XVI-XVII), o familie ilustră de artiști tipografi și editori pricepuți. Fiul său Mathys (1566 - 1621), nepoții săi Abraham (1592 - 1652) și Bonaventura (1583 - 1652) i-au continuat opera și i-au mărit faima. Familia Elzevir a editat mai bine de 2000 de opere și numeroase documente universitare. Au scos în primul rând opere ale literaturii antice într-o colecție de mare frumusețe și cu un text fără nici o greșeală de tipar, apoi seria operelor

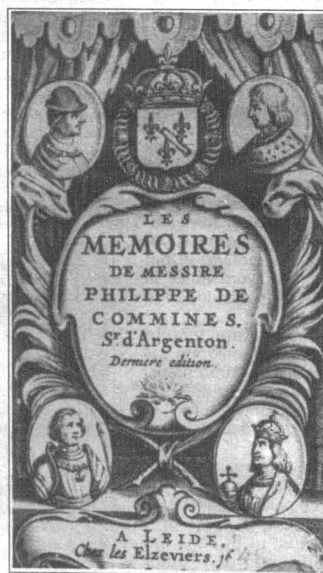
istorice și politice într-o colecție vestită „Republicile” în care au apărut manuale, atlase geografice și lucrări privind țările europene, în primul rând. Rare și valoroase sunt și edițiile operelor poetilor francezi.

El realizează ediții de format mic, fără greșeli tipografice, cu gravuri și caractere tipografice speciale, cu mărcile tipografice ale familiei: Golistor și Minerva.

Dintre edițiile Elzevir păstrate de Biblioteca „Aman” din Craiova amintim: *Helvetiorum Respublica*, 1627, (în 24’), ediția I; *Peter Van Der Kun: De Republica Hsebracorum*, 1632 (în 12’), ediția a 2-a; *Ubbonis Emmii Respublica Graecorum*, 1632 (în 24’), ediția I; *Busbecq Omnia quae extant*, 1633 (în 24’), ediția I; *Les Mémoires de Massire Philippe Commines Sr. D’Argenton*, 1648 (în 12’), Dernière édition; *Bernhard Varenus Geographia generalis*, 1650 (în 24’), ediția I; *Catullus, Tibullus, Propertius Cum C.Gallii Fragmentis quae exstant*, 1651 (în 24’), ediția I; *P. Virgilius Maro Nunc emendatio*, 1658 (în 24’), ediția a 2-a; *Lettres-familiers de M. De Balzac à M.Chapelain*, 1656 (în 12’), ediția I.

Dar pe lângă raritatea și vechimea lor edițiile elzeviriene existente în Donația „Aman” prezintă însemnări, ex-libris-uri și alte elemente bibliofilie inedite.

Astfel, pe pagina de titlu a volumului *Daniel Heinsius Laus Asini*, 1629 (în 18’), ediția a 2-a, se află o însemnare în latină „Dorum autoris A.1629”. Cartea *I.Donati Iannottii Florentini*

Dialogi de Repub.Venatorum (...), 1631, (în 12’) are pe forța un ex-libris de culoare gri-bleu (30 x 50 mm). Ex-libris-ul reprezintă partea superioară a unei armuri medievale, platoșa și coiful, într-un chenar liniar, simplu, iar sub el este scris cu cernăală indigo Bonaventura & Abraham Elzevir. Volumul *Euphormionis Lusitani sine Ioannis Barclaii Satyricon*, 1655 (în 12’), ediția a 3-a are pe forța însemnări în franceză despre

viața poetului latin modern, Ioan Barclaius (1582 - 1621), de origine scoțiană care a scris: *Euphormionis Satyricon* (1603), *Conspiratio Anglicana* (1605) *Argenis* (1630) lucrări editate și de casa Elzevir. Însemnările au și considerații critice „Jean Barclay s’étant formé sur le style de Petrone (...) ses vers ne valent pas sa prose, mais la beauté de son esprit n’y éclat pas moins”.

Volumul *Recueil de diverses pièces servant à l’histoire de Henry III Roy de France et de Cologne*, tipărit tot de Elzeviri în 1663, are pe forța însemnări interesante despre autorul francez Pierre de l’Estoile (1456 - 1611) cronicar francez care a consemnat tot ce s-a petrecut sub ochii săi amestecând în aceeași lucrare afacerile de familie, evenimentele politice și anecdotele timpului său. Autorul însemnărilor se dovedește un bun cunoscător al literaturii și istoriei Franței, dar și un bibliofil pasionat deoarece citează edițiile cele mai importante ale operei lui De l’Estoile. Ultima ediție citată este din 1744, deci însemnările au fost făcute după această dată.

Interesant de amintit este și lucrarea *Respublica sive Status Regni Polonae, Livoniae, Prussiae, Livoniae, etc. Diversorum autorum*. Cum privilegio, 1642 (în 24’) în care găsim informații diverse despre provinciile istorice românești la paginile 1-2, 32, 42-43, 50, 54-55, 96, 111-112, 126, 236-238, 248, 373, 393, 408.

O carte adevărată, și putem spune că Elzeviri au făcut acest lucru, nu moare niciodată. Ea hibernează în timp și nu depinde decât de noi pentru a o reface la viață.

Gabriela BRAUN

Corneliu BARBORICĂ

LEVIATANUL

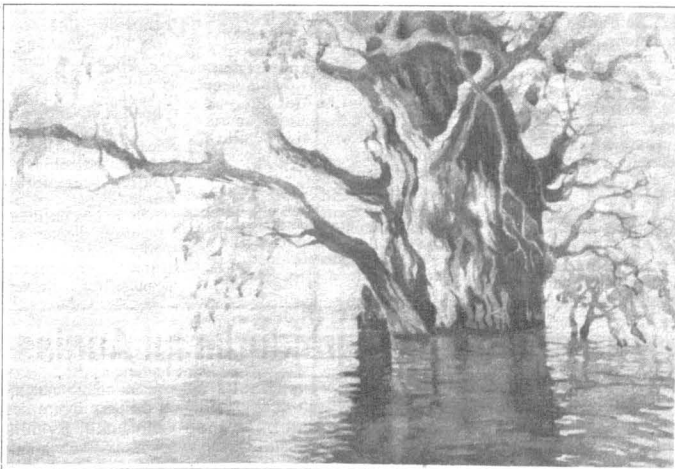
Filozoful american William James în lucrarea sa fundamentală, *Pragmatismul*, făcea o distincție tipologică deosebit de instructivă. De o parte așeza portretul idealistului, un tip monist, dogmatic, intolerant și morbid, dorind să schimbe lumea după chipul și asemănarea sa; de cealaltă parte se situează empiricul, diferit în toate privințele de celălalt: este tolerant, adept al pluralismului filozofic, ideologic sau politic, acceptând orice experiență, chiar și pe cea mistică dacă se dovedește folositoare omului. Este *adevărată* orice credință bună".

Creдем că nu greșim atunci când așezăm utopiile sub semnul idealismului. Oricât de frumoase și ademenitoare i-ar fi teoriile, idealistul are însușirea, de care nu-și dă seama, de a transforma propriile intenții în reversul lor; este mai presus de evidență că monismul filozofic duce la totalitarism.

Ceea ce se știe în mod curent despre utopii este că ele exprimă dorința autorilor lor de a construi o lume ideală. Este în firea omului să vizeze la o viață mai fericită, de obicei aceasta însemnând o lume în care avuția socială să fie împărțită în mod egal. Visul acesta poate fi vulgar, adică pură invidie socială, dar și înălțime intelectuală, care se va sublima în motivări teoretice. Deși s-a dovedit nefastă, ideea egalitaristă nu poate fi condamnată pentru că e lipsit de sens să condamni visele, cu atât mai mult cu cât ele vor rămâne etern irealizabile, iar lumea va rămâne etern în mâna celor puternici. Puternic însemnând un individ eficient, fără a fi întotdeauna și onest, deși ar trebui să însemne întotdeauna *valoare*. Vilele cu piscină și înconjurată de parcuri mai mici sau mai mari n-ar trebui să aparțină niciodată persoanelor neonest eficiente, adică lichelelor, cum știm că se întâmplă adesea, ci acelor ce reprezintă o valoare în planul științei, tehnicii, artelor sau activității social-politice. Dar și acesta este un vis irealizabil; nu există pădure fără uscături. Lumea este așa cum este, și bună, și rea; ideală, se pare, nu va fi niciodată. Visul egalitarist, urmărind înlăturarea neajunsurilor din societate, va rămâne un vis frumos, agreabil, care nu se știe dacă va ajunge vreodată să prindă viață; mai degrabă nu va ajunge. De altfel, chestiunea este și o problemă de relație: este evident că suprafața terestră n-ar fi suficientă ca să asigure fiecărui locuitor al planetei câte o vilă cu piscină și grădină. Există mari îndoieli și în ce privește asigurarea alimentației pentru o populație în perpetuă creștere. Malthus avea dreptate.

Tentative sau măcar proiecte de îndreptare a societății au fost numeroase de-a lungul istoriei. Să ne referim mai întâi la idealismul creștin care de două mii de ani se străduiește să facă ordine în lume, folosind, după cum era cazul, când predica, când biciul; fără succes.

Infernul făgăduit bogaților în pilda cu cămila și urechile acului n-a avut nici un efect asupra acestora, iar săracii s-au ales doar cu promisiunea unei vieți paradisiace după moarte. Mai mult chiar, însăși reprezentanții de frunte ai bisericii s-au dedat plăcerilor lumești și s-au înfruptat din plin din cornul abundenței, totodată arătându-se necruțători față de cei ce îndrăzneau să le arate că atele au fost idealurile primare ale religiei creștine. Thomas Morus are în vedere tocmai această intoleranță atunci când pune pe interlocutorul său în situația de a-i povesti despre religia locuitorilor de pe insula Utopia. „Locuitorii insulei care nu îmbrățișează credința creștină nu se împotrivesc prin amenințări la răspândirea ei și nu prigonesc pe noii creștini. Numai unul dintre aceștia, din ceata noastră a fost arestat chiar sub ochii mei. Botezat de curând, el propovăduia noua credință, deși îl sfătuisem să nu facă acest lucru, (...) Târât de patimă, se înfierbântase într-atâta că nu se mulțumea să slăvească religia creștină, ridicând-o deasupra tuturor celorlalte, dar se apucase să le afurisească pe toate acestea, numindu-le păgâne și strigând că închinătorii lor sunt niște nelegiuți și blestemați, vrednici de osânda veșnică a flăcărilor iadului. Acest neofit fu prins și arestat, dar nu pentru vina că ar fi ocărât credința celorlalți, ci pentru că stărnise zavvă în popor”. Nici opoziția bisericii oficiale nu erau totdeauna mai toleranți și mai puțin fanatici. Este cunoscut cazul lui Savonarola, cel care credea că vindecă biserica de rele distrugând opere de artă. Husiții

Acurelă

cehi radicali refuză practicile bisericii oficiale, cea condusă de episcopi și papă, proclamă egalitatea între oameni, dispariția proprietății private și necesitatea luptei armate pentru apărarea și răspândirea concepțiilor lor. Petr Chelčický respinge violența, atrăgând atenția asupra poruncii din Decalog, „Să nu ucizi!”, deși în toate celelalte privințe era un vehement plebeu husit care împărțea convingerea inutilității culturii și instruirii în societate; singura lectură recunoscută de el ca educativă era

s-au menținut tot timpul. Teroarea polițienească, intoleranța, fanatismul ideologic monist, înclinația spre uniformizarea valorilor și nonvalorilor, mediocritatea și chiar prostia ajunse factori de decizie estompau până și aceste minime diferențe.

Termenul „utopia” a dobândit în timp un alt sens decât cel pe care îl avea la Thomas Morus, cel care îl inventase, însemnând nu numai o lume care nu se află nicăieri, ci și un proiect social irealizabil. Acesta este

Cădere liberă

Un pas moale ca o petală de trandafir în cădere liberă.
O ușoară putire în spațiu ca un fum albăstrui.
Caut vântul și nu-l mai găsec. Mă-mpotrivesc în zadar.
E sigur c-a adormit în cuibul de rândunica
de la streășina casei. Nu-mi pot imagina mersul
fără stavila furibundă a curenților de aer.
Am uitat cum trebuie să arate o clipă de pace.
Păstrez la sold o secure de os.
Chipul tău din mine mă-ndeamnă să intru-n ogradă.
Să fie acesta capătul călătoriei mele?
Nu-nțeleg cum de nu pot intra,
când tocmai am străbătut Argolida într-o singură zi?
Căutând porțița, nu găsec decât o necropolă circulară.
Trecut-ai tu de curând? Cerule, ia zidul de aici!

Stefani PETROFF

Evanghelia.

Astăzi biserica este alta. A renunțat la ambițiile lumești și își concentrează atenția asupra educației morale a indivizilor. Etica este acum vocația ei fundamentală, din nefericire într-o lume în care avuția socială a rămas tot inechitabil împărțită, iar finalitatea refacerii morale prin propovăduirea iubirii și înfrățirii între oameni rămâne și ea nesigură.

Comunismul a promis o societate a egalității și belșugului în care oricine are vreo nevoie întinde mâna și ia ce-i pofteste inima. O societate, deci, fără fenomene parazitare și unde toată lumea este obligată să muncească, căci „cine nu muncește nu mănâncă”. Încercând să o realizeze a ieșit ceva monstruos, o dictatură care a îmbrăcat adesea și forme sângeroase. Și măcar de s-ar fi împlinit visul egalitarist: bogații n-au dispărut, ci prosperau în vârful piramidei sociale. Ce-i drept nu mai erau nici atât de mulți (dacă excludem pungașii de rând și elementele corupte din aparatul birocratic) și nici atât de bogați ca în capitalism, dar discrepante sociale

sensul care se da astăzi în mod curent cuvântului „utopie”.

S-au formulat în cursul veacurilor și doctrine care ar fi putut aduce numai bine omenirii, dacă... ar fi realizabile. Făcând abstracție de un eventual cataclism cosmic ce ar aneantiza viața pe pământ, s-ar putea ca *pansofia*, susținută de celul Ján Amos Komensky (Comenius) și de îndemnul la o cât mai largă asimilare a culturii ale unui întreg șir de învățați, de Erasmus și Bacon, iar apoi, mai ales în secolul al XVIII-lea, de enciclopediști, să facă ordine între oameni. Pacea și dreptatea socială ar putea fi realizate prin creșterea nivelului de pregătire intelectuală a tuturor membrilor societății. Probabil. Dar atunci ar fi necesar, cum sugerează Karel Čapek în piesa *R.U.R.*, să li se extirpe oamenilor afectele, sufletul, eventual imaginația ca în romanul *Ŋoi* de M. Zamiatin. Sau, mai grav, ar trebui să se aplice eugenia spartană, idee însușită și de Platon, pentru a curăța societatea de cretini congenitali, debili mintali, criminali și hoți, sau toate aceste elemente umane sociale să fie transformate în robi – așa cum recomandă Thomas Morus în *Utopia*. Transformarea oamenilor în roboți și eugenia sunt, și ele, o imposibilitate, o utopie. Probabil. Pentru că cine știe ce ne rezervă viitorul. Realizarea încă din deceniile trecute a unor homunculi în erubetă demonstrează că orice este posibil, fără să avem siguranța că va fi în bine sau în rău. Ingineria genetică aduce la ordinea zilei imprezibilul.

Stări de spirit contradictorii zburcăm în zilele noastre sufletele oamenilor de pe întreaga planetă. Pentru cei săraci din țările sărace visul cel mai frumos este comunismul cel mai radical cu putință (maoismul). Dar nici în țările avansate visul comunism n-a dispărut cu totul. Sunt oameni care aderă spontan la un vis ce li se pare frumos, fără să-și dea seama că în realitate nu poate să fie așa de frumos ca în închipuirea lor. Pe de altă parte, o seamă întreagă de oameni din fostele țări socialiste își imaginează societatea capitalistă ca pe un ideal de perfecțiune. Marea majoritate a acestora este atrasă de mirajul unor câștiguri fabuloase, fără să se gândească și la eventualitatea de a ajunge să ducă un trai modest sau chiar submediocr. Cine a spus că societatea capitalistă reprezintă perfecțiunea ca organizare economică și socială? Poate doar vreun responsabil.

TEATRU

ANDREI ȘERBAN – 50

Pururi tânăr, cu ochii
'nălțați la steaua teatrului

Manea se va dovedi, de la an la an, tot mai vitreg, o boală incurabilă de vorându-i marele talent, la neobișnuit intensitate la care trăia actul teatral, el era capabil să-mi vorbească zile și nopți în șir despre Andrei Șerban, *Trilogia antică* stărnindu-i realmente harul de a fabula. Ascultându-l aproape nu-mi dădeam seama dacă spectacolul pe care mi-l relatează nu e unul din spectacolele sale imaginare.

Fără să văd, așadar, *Trilogia antică*, dar citind tot ceea ce mi-a căzut în mână despre ea, beneficiind în plus și de versiunea-Manea, dar îndeosebi lăsându-mi imaginația să lucreze, căci și mie mi-a provocat o puternic, înțelegând că Andrei Șerban, în urma unor extraordinare revelații și a unui travaliu enorm, a reușit să ridice trăirea estetică a teatrului la punctul cel mai înalt pe care l-a atins vreodată, mi-am permis să scriu despre ea apreciind că-mi este deopotrivă de familiară, atât ca imagine, cât și ca miza teoretică. Am situat-o, fără ezitare, între spectacolele care m-au impresionat cel mai mult, considerând-o o experiență teatrală fundamentală a secolului (și la data aceea avusesem norocul să văd spectacole de Strehler, Brook, Kantor etc.), în care se ilustrează nu numai un proces de re-șezare a teatrului în misterul originar, ci și unul de re-șezare a ființei umane, meru răvășită și torturată, meru în nevoie de confruntare cu sine și de purificare, în misterul originar al teatrului. Scriam atunci că în voința Medeei, ajungându-se la o stupefiantă ieșire din rațional, Andrei Șerban mă face să-mi închipui un rug imens ale cărui flăcări mistuie teatrul pentru a descoperi spectatorilor esența teatrului. Actul teatral, renunțând să comunice cu publicul la nivelul

semantic al textului, câștigă o forță brutală. Nivelul lingvistic al opere literare își pierde, astfel, valoarea de comunicare, regizorul îl transformă în limbaj teatral nonverbal, în energie teatrală, în magie teatrală. Conținutul încetează de a mai fi receptat, chiar și de către cei ce sunt inițiali în greaca veche și latină, prin cuvânt.

Experiment teatral unic, monumental, irepetabil, *Trilogia antică* își asumă teatrul ca obiect de spectacol total. În cartea sa, *Istoria și Memoria Originilor*, criticul George Banu, ocupându-se de teatrul anilor șazeci, e de părere că au existat două forme de teatru care s-au opus una alteia, un teatru al Istoriei și un teatru al Memoriei Originilor. În *Trilogia* Istoria, atât cât e, este inclusă în Memorie, iar experiența trăită, uneori ambiguu, dacă nu și confuz, este restituită, la rândul ei, Memoriei. Deși actul teatral se revendică, programatic, din întoarcerea la origini, timpul Istoriei și timpul Memoriei coexistă, unul nu-l exclude pe celălalt. În spectacolul lui Andrei Șerban, Istoria și Memoria Originilor nu se găsesc în opoziție, ci fuzionează, asigurând în felul acesta coerența metaferei scenice. Fuziunea nu se realizează, altfel spus, numai între două dimensiuni temporale, una a Istoriei și alta a Memoriei, ci între două nuclee de energie pe care acestea le conțin.

Rezultatul e un spectacol de structură mitică. Dar mitul e și el Istorie și Memorie. De aceea, opozițiile dintre cele două tipuri de teatru, în cazul unor mari regizori, încetează de a mai opera și se convertesc în surse inepuizabile de înnoire. Andrei Șerban vine cu *Trilogia* în înțelegerea nevoii de teatru din interiorul teatrului. De aici și extinderea fe-

nomenului de chatarsis la trei niveluri: al spectatorului (în sens existențial și moral), al actorului (în sensul revitalizării interioare și eliberării de rutină) și al teatrului (în sensul reformulării artei spectacolului ca semnificație, ca mod de acțiune și mijloc de expresie). De asemenea, nu trebuie excluși dintre beneficiarii chatarsisului nici criticii. *Trilogia antică* e purificator și pentru ei, obligându-i să mediteze serios la eficiența și motivațiile demersului ce-l întreprind, știut fiind că un critic mortal e catastrofal pentru teatru.

Tema teatrului ca obiect de spectacol, din altă perspectivă decât în *Trilogie*, îl preocupă pe Andrei Șerban și în *Cine are nevoie de teatru?*, *Noaptea regilor* și *Livada cu vișini*. Dacă în *Trilogie* teatrul constituie o formă de manifestare existențială, o formă de viață, tensiunea și miracolul punând puternic stăpânire pe spectator, anulându-i condiția de „privitor ca la teatru”, în *Cine are nevoie de teatru?*, în schimb, convenția apare riguros punctată, teatrul redvine teatru, adică spectacolul, având ca obiect, nedismulată, chiar procesul de creație, spectatorul încearcă senzația că participă la un ritual de inițiere în arta teatrului. Convenția e repusă în drepturi și în *Noaptea regilor*. Regizorul aici se parcurge drumul redescoperirii spectacolului, a trucului teatral. Sigur,

cu grație, dar și o anume grațuitate, cu spirit, ironic, cu detașare, dar și cu o mare plăcere a jocului. În *Livada cu vișini* în schimb, discursul regizoral are din nou o desfășurare de ceremonial. Încărcătura tensională nu mai produce însă chatarsis. Imaginea scenică e postchatartică. Personajele se mișcă într-un spațiu luminat de o lumină filtrată parcă prin staniol, fiind lăpede că e un spațiu teatral, poate și ușor decorativ. *Livada cu vișini*, ca loc al acțiunii, apare ca o reprezentare imaterială, situându-se mai aproape de utopie, de vis, decât de real. Pe scenă nu se prefigurează imaginea livezii, ci iluzia livezii. Comicul rezultă dintr-o inadecvare existentă între imagine și dramă. Deisgur, e un comic rafinat, suprPLICIT cu o voluptate păcătoasă în unele momente-cheie. Andrei Șerban echivalează plastic „răsu-plănsu” metaforic vorbind, insistând pe contrastul, voit operatistic, dintre abul dinților de porțelan și lacrima de fuingine din niște ochi albaștri-verzui, nefind străin de o perfidă cruzime în căutarea de efecte și teme ce aparțin în egală măsură sensibilității și minții.

Eugen Ionescu nu îl definește, cred, exact teatrul atunci când afirmă că Andrei Șerban „restitue realității o realitate și o semnificație și mai mari”. Nu începe indioială, procedând astfel, regizorul se proiectează pe sine în lumea mitului, devenind pentru scena mondială o personalitate sacră. La cincizeci de ani e un clasic al teatrului secolului în care trăim. Nu-l cunosc nici astăzi personal. Pot spune că e singurul regizor român căruiu nu i-am strâns niciodată mâna. Ceea ce nu mă împiedică să declar că fac parte dintre admiratorii lui sinceri, spre a nu zice fanatici. Fiecare spectacol al său mi se relevă ca o etapă către altceva. Fără Andrei Șerban teatrul lumii contemporane ar fi de neconceput, cu Andrei Șerban teatrul românesc e chiar teatrul lumii. Cine nu înțelege acest lucru nu minimalizează valoarea unui mare regizor, căci Andrei Șerban e, cu voia sau fără voia noastră, Andrei Șerban, ci șansa de a fi universal a teatrului românesc. Dând Cezarului ce-i al Cezarului, să ne plecăm în fața artistului la cincizeci de ani și să-i mărturisim iubirea și prețuirea ce-i purtăm. La mulți ani, domnule Andrei Șerban! În rest, cine știe, poate într-o bună zi voi avea bucuria de a vă strânge mâna.

Ion COCORA

Până în '90, Teatrul Național, tratat-trăptat, ajunsese una dintre cele mai bătrânicioase și plăpânde instituții teatrale din țară. Un repertoriu burdușit de inepții, o trupă în care, pe lângă o mână de vedete incontestabile, dormitau nestângherii numeroși indivizi despre care nimeni nu va ști c-au ocupat niște posturi de actori, decât familia și, poate, vecinii de bloc și mai ales, totala aversiune față de regizorii tineri, au dus încet și sigur la mufificarea primei scene a țării. Când Ceaușescu și-a luat zborul, iar împărăteala puterii a demarat, cu patimă, în ceea ce privește Teatrul Național, s-a petrecut un paradox. Ministrul, de atunci, Andrei Pleșu, s-a găsit în situația de a fi refuzat de toți cei cărora le oferise conducerea Teatrului Național, în schimb a fost asaltat de alții, la care nu se gândise, dar care, în schimb, doreau fierbinte postul. Nu întâmplător, atmosfera funebă ce domnea în respectivelui teatru i-a cam speriat pe cei propuși de ministru. Nimeni nu voia să-și bată singur cuie în talpă, iar pe de altă parte, era vorba de

Andrei Șerban și grajdurile lui Augias

oameni cu o carieră solidă, pe deplin afirmați, pentru care obținerea direcției Naționalului nu reprezenta o atracție de neînvinș. Se spune că, după mai multe conversații telefonice, ministrul culturii i-a scris lui Andrei Șerban: „Dacă nu accepți postul, vei avea pe conștiință Teatrul Național, pentru că poetul X, fost disident, abia așteaptă să pună mâna pe el.” Astfel, se spune că regizorul, neavând încotro, ar fi acceptat. De fapt, prea puțin contează acum motivele, important e că a făcut-o. Căci a reușit o performanță de care nu știm câți ar fi fost capabili: a trezit la viață adormita instituție. Într-un moment în care teatrul se juca mai mult pe străzi decât în săli, a reușit să atragă publicul din nou, cu imensul succes al „Trilogiei antice”. A cooptat în trupă numeroși actori tineri excepționali, i-a scuturat de praf pe marii actori deja existenți în teatru, ba chiar le-a dat viață și unor mortăciuni ce nu fuseseră vii niciodată. În plus, a

organizat turneele ce au impus instituția pe care o conduce ca unul dintre cele mai bune teatre din lume. Evident, aceste eforturi n-au trecut neobservate, atât de admiratori, cât și de cei puși pe hiduială. Din ferice, ultimii au fost doar inși cu alură intelectuală pitică. Când și-a anunțat intenția de a monta „Trilogia antică”, un critic doțofan, ceva mai umblat prin lume, s-a arătat indignat. Adică cum, p-asta el a văzut-o la Niuior, el vrea să vadă spectacole noi. Iar când regizorul a încercat să-și motiveze alegerea, explicând că vrea să ofere publicului românesc cel mai bun lucru făcut de el vreodată și actorilor să-și exprime experiența unui tip de teatru pe care el l-a deprins alături de maestrul său, Peter Brook, i s-a răspuns de către distinsul criticar cam în stilul ăsta: „Băi puștule cu accent străin, vezi că noi te-am ocrotit când erai mic și vă știm noi pe ăștia care ne vindeți mărgelile și ziceți că-s diamante.” L-a atacat chiar și liliputana

revistă a lui Strul Cazimir, „Răcnetul Carpaților”, prin intermediul unui rinocer care deplăngea decăderea Naționalului, dat pe mâna unuia văduit străinătății pe dolari, care disprețuiește valoarea dramaturgiei de tip Baranga & Mirodan și arată femeii goale și obligă actorii să spună măscăr în piese capitaliste sau să bolborosească în limbi inventate. Alții (chiar și de curând), animați de o sfântă mânia proletară, sar în sus că de ce nu vine zilnic, de la 7,30 la 15,30 la serviciu, să numere scândurile de pe scenă și becurile din proiectoare. Evident, ideea că salariul din România nu i-ar ajunge nici de-un hamburger pe zi la Boston, unde locuiește, sau că are o carieră regizorală internațională, nu poate trece prin creiere atât de neted strănut.

Zilele astea, Andrei Șerban împlinește 50 de ani, drept pentru care îl felicităm, cu speranța că îi va sărbători prin muncă, spre delectarea noastră, a modeștilor spectatori.

Radu BĂIEȘU

ARTE PLASTICE

Regăsitele splendorii

Nici o larmă nu fac stelele-n cer, spune versul blagian; nici o larmă, dar când norii nu le mai ascund, până și orbiile le percep strălucirea. Comparația cu ascunsele stele nu mi se pare nici forțată, nici exagerată în cazul splendorilor care pot fi văzute pentru prima oară în expoziția retrospectivă OTILIA MICHAEL OTELEȘANU. Retrospectiva scoate din anonim, după o lungă și nedreaptă uitare, o operă și o personalitate surprinzătoare. Bucureștenii au vizitat expoziția cu fervoare, trecându-i pragul în repetate rânduri. Simezele Galeriilor de Artă ale Municipiului București au fost înobilate, în lunile mai și iunie, cu lucrările create de artistă de-a lungul unei vieți, de la început de secol până în anii '70.

Acuarele, desene, schițe, picturi în ulei, lucrări în fildeș și email, recompun o lume pe care timpul și-a pus pecetea sa. Portretul poetului și etnografului Tzigara Samurcaș, ultimele portrete ale Regelui Carol I și Reginei Carmen Sylva, alături de portretul făcut marelui I.L. Caragiale, la Berlin în anul 1911,

dar și portretele altor personalități din epocă, creează firesc atmosfera unui timp despre care cei mai mulți dintre noi am auzit doar, într-o lume în care ne traspun și florile, troițele, schițele luate la arie, morile de apă și peisajele Balciului de odinioară. Ceea ce unește vizitatorii sunt mai ales lucrările în email. Vase de email de diferite dimensiuni și forme, dar și portrete în culori calde, compoziții proprii sau reproduceri după autori celebri ca Rembrandt, Rubens, Grigorescu reprezintă chipuri și subiecte din literatură și mitologie: Eminescu, Caragiale, Pușkin, David, Vulcan, Sakunta, Pescarul.

De la dl arhitect TUDOR OTELEȘANU, fiul artistei, cel cărui îi datorăm actuala expoziție, am aflat amănunte legate de viața și opera OTILIEI MICHAEL OTELEȘANU. Pictura a studiat-o în țară cu SAVA HENȚIA, dar arta emailului în care excellează a deprins-o la Berlin în 1908 la înalta Școală de Arte Decorative, continuând-o în 1909 la Paris. Din 1912 devine pictorița Casei

Regale, abordând cu pasiune aproape toate genurile artelor plastice. Între anii 1950 și 1965 (de la 65 la 80 de ani) este salariata Institutului Biblic din cadrul Patriarhiei Române, în calitate de consilier artistic și șefă a Atelierului de email înființat de ea. În această perioadă, avându-l colaborator pe gravorul *George Ștoica*, a realizat o serie de lucrări de excepție: marile icoane împărțite din Catedrala Patriarhală, Stema patriarhiei, două icoane pentru Sala Sfântului Sinod și altele.

Autoportretul OTILIEI MICHAEL ne dezvăluie o ființă serafică, fragilă. Cum a rezistat ca atâtor peregrinări, evenimente, răsturnări de regimuri și situații traversând două războaie mondiale și două orânduiri sociale? Sprijinindu-se desigur pe artă, patria sa, slujind-o cu dragoste și credință în Dumnezeu. Să sperăm că operele semnate de OTILIA MICHAEL OTELEȘANU, salvate ca prin miracol de la distrugere, vor putea fi admirate într-un viitor apropiat într-o colecție care să-i poarte numele.

Sabina MĂDUȚA

Troie, acuarelă

FILM

Polemici înainte de Costinești

Până una alta, cu toate înteneștile și vorbele bune despre necesitatea unui festival național sau a unui internațional la Marea Neagră (intenție expirată pentru noi, fiind mai nou inițiativa gruzinilor: vom avea un „Tbilisi '93”), avem Costineștii cinematografice. E festivalul nostru tradițional și, vorba unui reputat regizor — un festival mic pentru o cinematografie mică (în sensul numărului de filme, să zicem). Deși numit „pentru tineret” Costineștii a fost, „înainte” și „după”, un festival național. A lansat cam tot ce era valoare. A încurajat debuturile. A fost prima ieșire la rampă a studenților. Chiar dacă unii îl contestă astăzi, acest lucru ține de vântul de nebunie și de nefiresc ce băntuie în tot locul și la tot nivelul și de ce să fi ocolit zona fierbinte a filmului?! Festivalul adună în fiecare an suflarea cinematografică și aproape tot ce s-a realizat în domeniul nostru. El este, dacă vreți, oglinda noastră (ca să nu mai spun bilanțul anual, pentru că termenul mă irită și-mi scrișcă ceva ce anunță sfârșitul artei filmului), în sfera noastră proverbială, învăluită în fast ocazional, cu revelațiile unor debuturi, cu producția tot mai scăzută, cu celebrități mondiale și celebrități locale, cu juriști încălțate, cu bucurie și scandal, cu mulțimi și nemulțimi — cu tot ce înseamnă o competiție de film, pentru că nu-i pot spune o sărbătoare. De câțiva timp, să faci un film nu mai e o sărbătoare și nici să te prezinți cu el nu mai ține de „spectacol”. E mai degrabă condiția expusă de Cehov — care „stă în puțina noastră de a îndura!”.

Anul cinematografic '93 va însemna la Costinești debutul lui Valeriu Drăgășanu cu *Timp liber* și debutul lui Nicolae Caranfil cu *E pericoloso sporgersi* (anunț inițial ca *Duminică cu bilete de voie*), ultimul fiind prezentat la Cannes în competiția „Camera dor”, cu mult succes de critică. Despre Valeriu Drăgășanu lumea nu știe prea multe. Trebuie amintit că a fost principalul adaptator la scenariul *Moara lui Califar* (realizat de Șerban Marinescu) și că debutul său regizoral se anunță deosebit de interesant. După debuturile Star 22-ului, studioul condus de Sergiu Nicolaescu, este rândul lui Dinu Tănase, director la Profilum, să intre în arenă ca producător cu acest debut. Am întrebat persoane importante din lumea criticilor românești despre filmul lui Caranfil. „Este inteligent?” Mi s-a răspuns afirmativ. Debutul lui Nicolae Caranfil, cu filmul realizat în țară pe bani francezi și succesul raportat de el la Cannes, constituie o palmă adresată cineștilor care au pasat proiectul de la o casă la alta și că cine generația '70 are o vastă experiență în a bloca intenții care se anunță a fi posibile opere de valoare, ca nu cumva să se producă schimbări în ierarhiile ce au devenit de-a dreptul plictoase prin încrețirile. Nu cazul individualizat la persoana mă interesează, ci metoda. Tânărul regizor are un palmares bogat în materie de premii pentru scurt-metraj și, în plus, o școală de scenaristică occidentală, iar aceste două argumente trebuie luate în seamă de orice producător care se respectă, fie el și „delegat”, adică dispunând încă de bani publici.

Mă gândesc la „metodă” de ce? Fiindcă, în aceeași ordine de idei, inițial, proiectul filmului *Cel mai iubit dintre pămanți*, după romanul lui Marin Preda, în regia lui Șerban Marinescu, trebuia să concentreze un efort financiar a patru din cinci case de filme. Era o investiție artistică, era intenția marcării unui moment

de cinema-cultură. N-a fost să fie așa. Marinescu s-a salvat printr-o conjunctură fericită, banii au venit din altă parte și nici măcar în ceasul al 12-lea, după ce filmul a fost gata, proiecția lui n-a interesat rețeaua cinematografulor, Marin Preda „rulând” pe un canal paralel.

În festivalul de la Costinești se anunță un documentar extrem de interesant, în regia lui Dinu Tănase, *Condamnă la ferire*, la concursul cu *Timișoara '89* realizat de Ovidiu Bose Pașina.

Comentat la Berlină!, în acest an, filmul lui Stere Gulea, *Vulpe-vânător* va fi și el prezent pe ecranul amfiteatrului din Costinești. E drept, puțină lume a marcat în presă acest film, care se va constitui într-un moment important al cinematografului de după '89, poate pentru că privirea era atrasă de valva stămintă de multe ori artificial în jurul *Patului conjugal*, film proiectat la Berlin în competiție. S-a datorat poate această tăcere și modestiei lui Stere Gulea care a înțeles că nu tam-tam-ul în jurul unei opere contează, ci opera în sine.

Un lucru este cert: programul inițiat imediat după revoluția din '89, în favoarea filmului de autor, a filmului de cultură, a filmului ce necesită o protecție reală din partea organelor inventate tocmai pentru acest deziderat, acest program a fost abandonat. Sau, în orice caz, el a căpătat, o dată cu trecerea timpului, forme tot mai estompat. Până și criticii au ajuns să numere spectatorii, exercitând meseria de contabilii conștiințioși, uitând că ei sunt apărătorii artei, și de cele mai multe ori gustul publicului poate să nască monștri. Nu mă refer la opere redutabile care au cucerit inclusiv piața — gen *Balanța*. Mă întreb dacă filmul de artă, de notație spirituală, filmul parabolă, metaforă, chiar trebuie să moară, ca să facă loc „incitării publicului”? În timpul vizitei sale recente la București, adresându-se criticilor de film, Zamussi spunea printre altele: — „Domnilor, suntem în aceeași barcă și trebuie să văslim împreună”. Poate că era doar un mesaj patetic, fiindcă cele două filme ale cineastului prezentate la București arătau limpede ce s-a petrecut cu autorul *Iluminării* prins în zona producătorului occidental, unde profitul este regula de fier a oricărei producții cinematografice.

Că în fiecare an Costineștii oferă și cantități nelimitate de speranță studenților cinești. Se anunță o concurență serioasă, pentru că filmele studențești au incitat acum un an și puțin a lipsit ca Marele Premiu al Festivalului să fie atribuit selecției ATF-ului. Nume ca Radu Leon, George Preda, Cristian Lăzărescu, Andrei Moroșanu, Titus Muntean, Radu Munteanu, Georgescu Maryann, Bogdan Drăgan, Radu Vaida, Laurențiu Rusescu sunt posibiliile cinești de mâine. Spun așa pentru că drumul este lung, anevoios și presărat de multe ori cu obstacole. Când obstacolul este pus de alții, acest lucru nu mai ține de destin. Poate că dincolo de orgolii (mulți), foarte mulți cinești doresc, de pildă, să participe în afara concursului, de parcă o competiție la Costinești ar fi ceva de-a dreptul înjositor), dincolo de tot ce poate însemna tensiunea unui festival, studenții să ne ajute, ca de fiecare dată să ne regăsim speranța și să ne amintim că pentru fiecare dintre noi a existat un prim pas la rampă. Gândul ăsta nu trebuie să ne facă mai buni, ci doar mai normali!

Laurențiu DAMIAN

MUZICĂ

Preludii la Valea Prahovei

Ca în fiecare an, orașele Bușteni și Sinaia găzduiesc, patru seri la rând, concertele cuprinse în cadrul *Festivalului Internațional al Tinerilor Dirijori*. Manifestare de prestigiu, tradițională Gală a Tinerilor Dirijori, cum se numea până acum doi ani, a devenit festival internațional de două ediții, sporindu-și audiența și permițând mai mult decât evoluția și compararea unor individualități, a personalităților în formare a (unor) foarte tinerilor șefi de orchestră, ci și compararea unor școli de dirijați, a unor experiențe, în faza lor de modelare. Anul acesta marchează a XV-a ediție (a treia a ca festival internațional) în șirul de altele, atât de profitabil al reuniunilor care au promovat și lansat dirijori apreciați. Dacă m-aș opri numai la ultimele două ediții, nu aș exagera deloc spunând că festivalul de la Bușteni-Sinaia a impus atenției câțiva tineri remarcabili: dl. Camil Marinescu, devenit între timp dirijor al Operei Române din București, apreciat pentru premiera cu *Elixirul dragostei* de Donizetti, dl. Dan Rațiu, un tânăr muzician de mare sensibilitate, dl. Sebastian Lang (Germania) care, la 25 de ani, dovedea, în ediția din 1991, o bună tehnică și stăpânire a maselor sonore, italianul Andrea Riderelli, care a urmat cursuri de perfecționare la Academia de Muzică din București, dl. Neil Thomson (Anglia), un dirijor elegant, admirabil în ediția din 1992. Ultimei trei au fost programați și s-au bucurat de succes în stațiunile trecute, în fața orchestrelor bucureștine (Filarmonica „George Enescu”, Orchestra de cameră a RTV) și din provincie.

Ediția actuală, în plină desfășurare (24 — 27 iunie, primele concerte la Bușteni, ultimele două în sala Cazinoului din Sinaia), este rezervată, parțial, muzicii compozitorilor aniversați în 1993. Organizatorii, Uniunea Interpreților, Coregrafilor și Criticilor Muzicali (care asigură concepția și desfășurarea muzicală, cu un efort mai mult decât laudabil), Ministerul Culturii, Inspectoratul Județean pentru Cultură Prahova, Filarmonica „Paul Constantinescu” din Ploiești, au hotărât o structură foarte atrăgătoare a acestei ediții, o structură care se anunță, pe de altă parte, în egală măsură — pretențioasă. Cele patru concerte conțin, în prima parte, piese simfonice și arii din opere de Cealovski (centenarul morții la 25 octombrie a.c.), muzică de Alfred Alessandrescu (n. la 2 august 1893) și Marjan Negrea (n. 29 ian. 1893). Partea a doua a programelor cuprinde câte o simfonie din repertoriul clasic și romantic, partituri care înseamnă, de fapt, tot atâtea examene de măiestrie dirijorală. Vom asculta *Simfonia nr. 100*, „*Militara*” de Haydn, *Simfonia a VII-a* de Beethoven, *Simfonia a IV-a* de Mendelssohn-Bartholdy și două piese de Brahms, *Uvertura tragică* și *Variațiuni pe o temă de Haydn*.

Ediția în curs de desfășurare propune publicului 8 tineri dirijori: patru oaspeți din Austria, Germania, Elveția, Italia și patru români. Tinerii noștri dirijori sunt (sau au fost) elevii profesorilor Ludovic Bacș și Cristian Brâncuși la Academia de Muzică din București: d-nii Radu Popa, Ion Minoiu, Alexandru Geamănă și d-na Svetlana Popova, profesoară de dirijat coral la Conservatorul din Chișinău, absolventă, în promoția de anul trecut, a Academiei bucureștine. Dintre soliști, remarc prezenta mezzosoprană Ecaterina Țuțu (Opera Română din București), una dintre vociile excepționale, afirmate în ultimul timp (suficient să ne oprim la rolurile din *Samson și Dalila* și *Italiana în Alger*) și a sopranei Irina Săndulescu Bălan, de la Opera din Cluj, o cântăreață de asemeni remarcabilă. Vom asculta *Variațiunile rococe pentru violoncel și orchestră* de Cealovski în versiunea Diane Ligeti, absolventă a conservatorului clujean, care urmează acum cursuri de măiestrie la Paris, *Vals Scherzo* în interpretarea Irinei Mureșanu (anul II la Academia de Muzică din București) ș.a. Dacă la edițiile trecute concertele au fost filmate și difuzate, fragmentar, în programele televiziunii, anul acesta, în premieră, ele vor fi transmise în direct la radio.

Costin TUCHIĂ

Adi CUSIN

ARTĂ NOSTALGIEI

Pe strada cu fluturi bătrâni
Treceai clătinată de săni.
Pe după ferestre, spițerul
Pândeaa agitându-și eterul
De teama vreunui leșin.
– Voluptăți distilate, venin –
Cu buzele – zmeură coaptă,
Aduse în stare de șoapță
Puneai inovate peceți
Pe văzduh, pe amurg, pe vieți.
Duceai surzând în poșetă
O armă ușoară, secretă
Cu care puteai să distrugi
Lungi zile de post și de rugi.

Visând cuceriri epocale,
Pe treptele Băii Centrale
Etnii își strigau dreptul lor.
Nici n-avem pretenții – popor!
Porniră să pună pariuri
Pe cele mai tari din rachiuri
Că pentru distinsa lor gloată
Anume-ai fi fost inventată
Cu ștampilă, cu acte, cu dată.

Iubind așteptarea în sine
Demult renunțară la tine.
Rămăsese un grup statuar
Șters de praf și spălat bilunar
Intrupare a Dreptei Credințe
Pe sub care mănâncă semințe
Vardistul și domnul primar.

NEDEMNI URMAȘI
AI LUI BUFFALO BILL

După grelele păcate
De-a nu fi găsit comori
De-a iubi pe apucate
Și de-a bea poșircă-n zori

După ce-am zvărlit povara
Cărților de-nțelepciuni
Și-am adulmecat cu nara
Că nu se putec minuni

După ce am muls o vacă
În lăcoane de parfum
Și-am făcut să vă petrecă
Duhul balegii din drum

După ce-am lovit cu biciul
Într-un scop umanitar
Și-am pătruns ca nimeni vicul
Timpului pierdut la zar

După ce-am scobit statuie
Poftei de a nu munci
Poruncind să se înclue
Ziua-n care am muri

Am stîns limbile la clopot
Și coptele la cai
Să n-audă sfinții tropot
Când o-ntindem către rai

Email după „David” de Rubens

SINE IRA ET STUDIO

Dumitru MICU

O duminică sângerată

Am primit, zilele trecute, trimisă de autor, o carte editată la Tel Aviv, sub titlul *Pogrom, Iași, duminică, 29 iunie 1941*. Conține, de la sine înțeles, un scenariu traumatizant. Traumatizant chiar și pentru cineva căruia unele dintre situațiile pe care le înseamnă nu-i erou necunoscut, Eugen Luca le relata colegilor, oral pe vremea când lucra în redacția *Contemporanului*. În presa românească s-a scris puțin și nu totdeauna pe bază de adevăr, despre masacrarea evreilor ieșeni, acest oribil și rușinos moment al istoriei contemporane, rămânând astfel ca și necunoscut multora. Nu poate fi, în consecință, decât instructiv a rezuma o mărturie pe deplin autentică: mărturia unei victime a pogromului, scăpată cu viață printr-o minune.

Adolescent, naratorul locuia la o mătușă. În dimineața sărbătoririi apostolilor Petru și Pavel, el aude soneria zbârnâind „nervos”, „sinistru”. Deschizând ușa, se pomenise față în față cu o matahală în negru, cu pălăria dată pe ceafă, care îi pune un pistol în piept. Răcînd, suduind însul – un comisar în civil – îl obligă pe băiat să-l călăuzească prin toată casa, de unde scoate afară toți locatarii în sex bărbătesc, respectiv pe doi unchi ai săi, pe un văr și pe el însuși. În stradă, evacuății sunt luați în primire de polițiști. Zdrăhonul repetă aceeași figură și în alte locuințe evreiești. Se formează o coloană, care, la comandă, o ia din loc, trebuind să ajungă la chestura poliției. Pe traseu, ea se lungeste mereu. Alți și alți evrei, de toate vârstele și condițiile, sunt aduși, cu brutalitate, de către comisarul turbat, care urlând și agitând pistolul, își flutură „ca pe un steag” mâna stîngă bandajată. L-ar fi împușcat urlă el, „liflele spurcate”. Drept răzbumare, molestează pe cine nimereste. Unui h aham îi smulge perciuni, într-o explozie de răs soldăteș isteric: „Soldații râdeau în hohote zgomotos, uitaseră de numărătoare, cu sughițuri râdeau”. Pe un bătrîn cocorjat îl izbește cu piciorul în fund: atât de puternic încât „moșneagul se rostogolea ca o minge, baștonul îi scăpă din mână, nu se putea ridica”. Comisarul „l-a apucat de haină, cum ai apuca o mătă când vrei s-o dai afară, și l-a pus pe picioare”. Dintr-o casă în care își avea sediul „Misiunea evanghelică norvegiană pentru Israel”, bruta cu pistolul scoase „un bărbat înalt, cu parul ondulat, cu ochii mari, negri, buze senzuale și o mică mustăcioară, englezească”, domnul Feinstein, cel care, „duminică de duminică, încerca să-i convingă pe frații săi evrei să îmbrățișeze credința în Isus Nazăriteanul, căci el, Răstignitul, ar fi Mesia”. Pe el, suprazelosul polițist nu-l molestează, dar îl constrânge să meargă în fruntea coloanei ținând în mâini steagul norvegian și pe cel alb-albastru al Misiunii evanghelice.

„Steag englezesc, steag iudevesc!” comentează zbirând comisarul. „Las' că vezi tu! Complotați ai? Faceți agitație, ai? Une-i tricolorul, harhare? Unde-i steagul românesc? Dumnezeuii și paștele mății! Tricolorul nu-ți place, steagul englezesc (i-e drag, cel iudevesc!” O altă coloană întâlnită pe drum, are în față doi tineri care duc, „întinsă o plapumă roșie, devenită, printr-o stranie metamorfoză, corp delicat compromițător, pe baza căruia

cei doi flăcăi puteau fi acuzați de comunism, de pactizare cu inamicul bolșevic”.

Calvaric, mersul spre Chestură e punctat și de un incident comic. Isteric comisar se împiedică și cade cât e de lung, „cu burta în jos, pe caldarâm”. Izbucnesc râsete. Râd trecătorii. Râd băietanii nemți străși: ciorchine la ferestrele pensionului catolic de domnișoare, transformat în spital militar: cei care, înainte cu doar câteva clipe strigaseră, veseli: *Juden kaput!* le vine să rădă și prizonierilor, dar se stăpănesc. Totuși, sinistrul „miles gloriosus” ridicul se defulează pe ei. Începe să dea în evrei cu pumnii, cu picioarele, să-și scuie în obraji. Cei de la ferestre se amuză: „El ne stâlcea în bătaie și nemțșorii râdeau de se prăpădeau”.

Ajunși, în cele din urmă, la destinație, captivii sunt introduși într-o sală vastă tăcînd, sufocantă prin mirosul greu, acru de sudoare, și de cel iute, de bradolină și de insecticide. Într-un colț, un comisar în uniformă triază arestații. Unora după ce îi buzunărește le dă bilete pe care scrie: *Liber*, altora le indică o scară ce duce la etaj. Cei ce o urcă primesc pe parcurs lovituri de baston, de vergele metalice, de cravășă din partea unor militari români și germani, înșuruiți pe margine. Sus, la capătul scării, sunt întâmpinați cu pumnii în piept. Vaietele lor se amestecă lugubru cu cele ale celor de jos, prăbușiți din cauza sufocării sau al unor infirmități și slăbiți, prin bătaie, să se ridice.

Timpul trece greu, și, la un moment dat, se ordonă evacuarea sălii. În curte, sub soarele mistuitor, arestații se simt... liberi. Pot vorbi, pot să se strige unii pe alții, se pot jelu, pot blestema și unii o fac, vârsându-și astfel năduful. Au posibilitatea și să se certe, și, la câțiva pași de narator, doi „domni” chiar se angajează într-o discuție polemică insultându-se țigănește... Fiecare caută în gloată partizani și îi găsește. Se incing discuții, ca la cafenea. Viața... reintră în... normal. Dar numai pentru câteva minute. Nu apucă cei doi să-și rezolve litigiul și se aud rafale de mitraliere. Toți au impresia că intrase în acțiune antiaeriană, ca răspuns la apariția vreunui avion sovietic. Iată însă că unul cade însângerat. Izbucnesc țipete: „Ne împușcă fraților! Ne împușcă!” „Mă șist ans idu! Mă șist ans brider!” Mitralierele latră. Se prăbușesc evrei, unul după altul. La o comandă cei vii se lasă pe vine și cu capul cât mai mult aplecat spre genunchi, pornesc în salturi ca broaștele, în căutarea unui adăpost. Tot ce reușesc însă este să se rostogolească unii peste alții. Naratorul avansează, totuși, cu chiu, cu vai: „mergeam astfel printre morți și răniți, mergeam împiedicându-mă de oamenii care se prăbușiseră unii peste alții, care păreau a alcătui o singură ființă, dar care, în realitate, constituiau o adunătură întâmplătoare de înși ce se împotriveau unii altora (...) Și mergând astfel, în timp ce mitralierele continuau să țâcăne, să latre și să muște, – mereu alți evrei cădeau ca să nu se mai ridice vreodată, ca să fie ridicați, transportați, în căruțele de gunoi ale primăriei și ca niște gunoaie, aruncați în groapa comună, pregătită din vreme la cîmîturul din Păcuratri (...)”

Ajuns în fundul curții naratorul, vede

un tânăr călărându-se pe zid, și îi urmează exemplul. Nimereste într-o altă curte. Salvat! Salvat! Acesta e sentimental, în prima clipă, însă cele următoare îl dezmint. Cu stupefacție, evadatul descoperă cadavre în spațiul crezut securizat și vede căzând, sub gloanțe, alți evrei, dintre cei ce trecuseră zidul. Văzându-și răpuse toate nădejile și așteptând moartea, nu-i mai rămâne decât să plîngă. Tocmai atunci, doi băieți dau de un bec, și forțând intrarea, coboară în el. Naratorul refuză s-o facă. Nu-și poate explica refuzul, dar cu toate insistențele unuia de vârsta lui, se încăpățânează a nu descinde în subteran. „Mitraliera țâcănea, lătra întruna, în adâncul beciului nu mă putea ajunge mitraliera, dar eu care cu doar câteva clipe înainte căutasem febril o ascunzătoare, refuzam acum – n-aș fi putut spune din ce pricină anume să cobor în pivnița asta.” Salutară îndărătnicie! Coborînd, s-ar fi pomenit peste câteva ore pe tărîmul celălalt... L-a împiedicat să coboare mâna Providenței.

În loc de a coborî sub pamînt, adolescentul urcă, după alții printr-un geam spart în casa de deasupra pivniței. O casă evreiască, părăsită recent, după toate semnele. Locatarii „s-ar fi ascuns la un prieten” creștin – erau și români din ăștia”. Disparații „invadatorii”, treisprezece la număr se închid în baie. Acolo petrec noaptea, așfinându-se de la orice zgomot, chiar de la orice mișcare, în limitele posibilului. (beau apă dintr-o cadă, urinează pe ei), nu fără a traversa clipe de spaimă paralizantă. Își văd chiar moartea, cu ochii. Nu, firește, atunci când curtea se umple de ovații pentru Antonescu, ci mai târziu când aud sub fereastră înjurături, urmate de gemete, de un ordin dat pe nemțește și de răpăitul unor arme de foc. Sunt împușcați cei din beci... Le va veni și lor rândul? Mai mult decât probabil, de vreme ce în casă încep să bocăne pași și se aude vorbă nemească. Unul dintre năvălitori izbește violent cu piciorul în ușa băii. N-o sparge încă. Pronia îi ocolește pe cei treisprezece ascunși. Dimineața, naratorul se încumetă să iasă din ascunzătoare și, fără peripeții ajunge acasă. Singur. Pe unchiul săi și pe văr, un copil, nu-i va mai vedea niciodată. Cartea nu se încheie cu acest moment, dar ceea ce urmează întregeste doar latura psihologică a documentului întocmit în ea, fără amplificarea dimensiunii istorice, pe care sper a o fi semnalat chiar fără specificări exprese.

E oportun, cu certitudine, ca momentul istoric evocat de Eugen Luca, în *Pogrom* să fie cunoscut. Să fie exact cunoscut și în România. Necunoașterea (și mai ales pseudocunoașterea) devine sursă de eroii și face posibilă adoptarea, în probleme de actualitate chiar și de către cei de bună credință, a unor atitudini inadecvate dorințe de situate onestă. E oportun să se știe la ce a dus politica extremei drepte astăzi, când speculând legitima dorință de cunoaștere a tinerilor, anumiți politicieni prezintă idealizant extrema dreaptă sau detașamente ale ei, când unii chiar se revendică din ideologii ce implicau naționalismul șovin extremist intolerant, agresiv, ura de rasă și promovau ca instrument al luptei politice, violența dusă până la crimă.

NE FACEM RĂU SINGURI CHIAI ȘI ÎN NUMELE LUI DUMNEZEU

despre biografia mea. Ea reprezintă o viață de om cu credință în Dumnezeu, dragoste de neam și atât.

— **Padre Pop, încă nu-mi revin din uimirea și indignarea provocate de vestea că sute de copii nu vor mai avea posibilități să-și petreacă vacanța de vară în străinătate. O astfel de „performanță”, care numai faptă creștină nu se poate chema, am aflat că aparține unor ierarhi ai Bisericii Catolice. Spunți-mi vă rog despre ce este vorba.**

— Conferința Episcopală a Bisericii Catolice de ambele rituri, în data de 31 martie, a lansat, în mod ilegal, un apel prin care îmi aduce diverse acuze, voină să dea o lovitură, și în parte a reușit, acțiunilor pe care le-am întreprins prin Uniunea Creștină, cerând Bisericii Catolice să nu ne mai acorde nici un ajutor. Apelul a fost trimis, evident, și Episcopilor din Italia. Astfel că, într-adevăr, sute de copii români nu vor mai putea să aibă, în acest an, vacanța fericită la care au visat. Fiindcă anumite familii italiene, supuse ierarhiei, și-au retras invitațiile. Pentru mine este o mare durere văzând zilnic copii care plâng întrucât le-a fost spurberat poate cel mai frumos vis al lor.

— **Incredibil! Chiar nici o clipă participanții la acea Conferință de care ați amintit nu s-au gândit că prin actul lor nu în Dv. Iovesc, în primul rând, ci în sufletul unor copii și în speranțele lor?**

— Practic, nu întreaga Conferință Episcopală e autoarea morala a unui astfel de act, ci arhiepiscopul Robu de București, împreună cu Episcopul de Iași care sunt romano-catolici, au manevrat Conferința Episcopală.

— **Ce i-a determinat, în fond, la un act care numai iubire de aproape nu exprimă?**

— Motivele acestor acțiuni sunt greu de explicat. Sunt convins însă că aflarea lor ar produce o mare revoltă și un adevărat scandal. De aceea, pentru a nu tulbura sufletele oamenilor de bună credință, prefer să nu dezvălui, deocamdată, cauzele acestui act de nedreptate. În prezent, el se debatează la Roma și sper ca în curând să avem clarificările necesare. De altfel, așa cum am afirmat, acțiunea acestor ierarhi este un abuz clar, prin care profită de autoritatea lor în Biserica Catolică. Actul de drept este nul pentru că Conferința Episcopală nu avea dreptul să-l comită. Dreptul canonic prevede că un act nelegal prin care o persoană este defăimată, iar acest act este categoric o calomnie, dacă nu se remarcă, cei vinovați cad sub comunicare. Aceasta este situația actuală a acelor ce l-au săvârșit. În cazul în care, forumul superior nu va reglementa în mod just cauza voi fi obligat să mă adresez, după cum spune Sfântul Apostol Pavel, Cezarului. Sper totuși să nu se ajungă la această situație care ar declanșa un scandal.

— **După opinia Dv., fiindcă sunt sigur că știți, care este substratul acestei probleme?**

— Mulți sunt aceia care s-au exprimat că Padre Pop pregătește o generație cu spirit autentic creștin, capabilă să promoveze interesele majore ale neamului și ale Bisericii. Or, cu siguranță, acest lucru la uni nu le place. Aș îndrăzni să cred pe aceia care mi-au spus că ierarhii amintiți nu au văzut cu ochi buni faptul că am tratat cu aceeași măsură ca pe tinerii catolici și pe tinerii ortodoci. De asemenea, se știe, eu nu m-am implicat în lupta cu frații noștri din cealaltă strană.

— **Închei cu exclamația: incredibil!, dar și cu întrebarea: cum de e posibil ca niște fețe bisericesti, cu conștiința păcatului, să trimită un apel în Italia prin care să ceară să nu mai fie primii în vacanța copiilor din România? Se vede că la noi totul e posibil: ne facem rău singuri chiar și în numele lui Dumnezeu.**

Ion COCORA

Mă întreb care a fost momentul post-revoluționar care m-a emoționat cel mai profund? Nu-mi este greu să-l numesc. Nu neapărat pentru că nu au fost multe, ci pentru că a fost într-atât de singular și de mare încât a rămas de neuitat. În plus, ori de câte ori mi-l reamintesc mă tulbură din nou cu aceeași intensitate. Concret: s-a petrecut în 1991, la început de iulie, în ceas de amurg, în fața Universității din Cluj. Aici s-au îmbarcat în zece-douăsprezece autobuze nu mai puțin de șase sute de copii din toate zonele Transilvaniei, dar și din alte zone ale țării. Destinația: Italia! Când autobuzele s-au pus în mișcare am avut sentimentul că o caravană ireală pornește la drum. Imaginea acesteia, repet, la ceas de amurg, era parcă de basm. Dar să vedem cum se datorează o astfel de ispravă ieșită din comun! Inițiatorul este un om cu părul alb, un bătrân pururi tânăr, entuziasmat, generos, un om de credință și faptă creștină, cu o biografie dramatică, supus prin timp la încercări grele, printre care și la opt ani de temniță... În fine, omul este dl Mihai Pop, președintele Uniunii Creștine, cu sediul la Cluj, organizație religioasă, culturală, socială și economică în accepțiunea cea mai deplină a acestor cuvinte. Cum la fiecare sfârșit de an școlar, grație Uniunii Creștine și cu osibire dlui Mihai Pop sute și sute de copii își pregătesc bagajele pentru a pleca în Italia, Elveția, Franța retrăiesc momentul din 1991. Dacă pentru mulți prin schimbare se înțelege ceea ce le aduce profit personal, pentru dl Mihai Pop schimbare înseamnă ceea ce produce bucurie și nădejde altora. Destul șper a-i face pe mulți să-și arate colții. Căci de venin și furie oarbă nu ducem lipsă. Mai ales atunci când oameni de suflet dau peste cap calcule meschine și interese mărunte și egoiste. Dl Mihai Pop nu e însă omul care să renunțe câtă vreme îl vor ține puterile la ideile sale. E și cea ce sper să dovedească fragmentele selectate dintr-un amplu și pasionant dialog cu dânsul.

— **Dle Mihai Pop, ați mijlocit prin Uniunea Creștină, an de an, la peste o mie de copii petrecerea vacanței de vară (pe timp de o lună, două) în diferite țări din occident. Acum aveți deja o bogată experiență în această privință. Cum au fost priviți, de exemplu, copiii români în Italia. Ce impresie au lăsat ei?**

— Impresiile pe care copiii noștri le-au lăsat în familiile italiene sunt extraordinare. Aproape toți aceia cu care am stat de vorbă, după plecarea lor, mi-au spus: „Dv. ne-ați avertizat că ne trimitteți copii cu educație ateistă și ei au fost aceia care ne-au învățat să ne rugăm”. Un copil de zece ani, dintr-o comună din Bihor, a constituit o veritabilă revelație pentru familia ce l-a găzduit. Iată ce mi-a mărturisit capul acelei familii: „Modul cum s-a pus în contact cu Dumnezeu prin rugăciune, nouă ne-a produs un șoc puternic. Pur și simplu acest copil ne-a revoluționat. Mi-e imposibil, după ce l-am cunoscut, să mai stau de vorbă cu copii mei fără să le amintesc de seriozitatea lui”. Toți copiii pe care i-am trimis în Italia, de altfel, i-am dat în seama familiilor cu rugămintea de a-i urmări foarte atent. Am întocmit până și chestionare în această privință. Totalizând observațiile fiecărei familii private care la comportarea copiilor, la caracterul, calitățile și defectele lor etc. reiese că în proporție de 90% experiența a fost pozitivă. Ceea ce ia și determinat pe italieni să o continuăm. Mulți mi-au și spus: „O continuăm fiindcă copiii voștri ne-au adus un suflet nou, o bogăție incredibilă”. Adevărul e că noi ne-am început activitatea cu copiii gândindu-ne că în urma celorlalte zeci de ani de vid spiritual, de vid de credință, ei sunt cei mai disponibili să primească religios, cultural, economic și chiar politic. Iar tinerii și copiii noștri sunt mult mai numeroși astăzi decât ai altor popoare. Toți cei din jurul nostru, dar și italienii, francezii, sunt bătrâni. Cel mai tânăr popor sunt noi. Plâng de fericire când trec cu mașina prin Maramureș și văd că pretutindeni e plin de copii și tineri.

— **Padre Pop, când a luat ființă Uniunea Creștină? Care este istoria ei?**

— Uniunea Creștină nu a luat ființă, cum cred unii, la 25 decembrie 1989, ci la 29 iulie 1977, în ziua Sfinților Apostoli Petru și Pavel, sub denumirea de Comitetul de Salvare a Credeții. Actul de naștere l-a constituit un manifest care a fost citit și la Europa Liberă. În cartea sa, *Biserica persecutată*, Grosu se referea la fondarea Uniunii Creștine în catacombe. În acea

perioadă am editat și o revistă, *Biserica din catacombe*, care a circulat clandestin. Cine o primea, o copia și dădea mai departe. Se mai află și astăzi în păstrare la unele persoane. Abia în 1987, după revolta de la Brașov, am dizolvat Comitetul de Salvare. Aceasta pentru că am simțit că securitatea e pe urmele noastre și am considerat că nu e drept să fie arestați oameni. În orice moment eram expuși pericolului de a dispărea fără urmă. Vreau să vă spun că totdeauna am trimis câte un exemplar din manifestele noastre și la securitate.

— **Cum se explică totuși că nicio dată nu ați fost surprinși asupra faptului? Se știe doar că securitatea cu greu se lasă păcălită.**

— Lucram în vremea aceea pe diverse șantiere tocmai pentru a mi se pierde urma și a-mi putea desfășura activitatea. În martie 1987, înzăpezindu-mă undeva în apropiere de Vaslui, a fost gata-gata să le cad în gheare. Evident, ceea ce făceam noi nu numai că nu era ușor, dar era și foarte riscant. În ce mă privește, aveam destule dovezi că securitatea mă urmărește pas cu pas. Uite chiar vizavi de casa mea (str. Bisericii Ortodoxe, Cluj), la geamul acela de sus, era un post de supraveghere și înregistrare. Un altu era la căminul studentesc „Avram Iancu”. În plus, în permanență, zi și noapte, erau mașini de serviciu care mă urmăreau. Acestea își schimbau doar numerele, când de Bistrița, când de Sălaj, nu însă și misiunea. Nu am fost scutit nici de „vizite” la domiciliu. În 6 august 1987, de pildă, când familia era plecată în concediu au forțat geamul și au intrat noaptea în casă. Nu se așteptau să dau peste ei. Când i-am surprins au fugit. Nu au fost desigur, niște hoți. Nu au furat nimic. Am făcut imediat, un raport la Consiliul de Stat și la Procuratura Județului, arătând, că nu mai răspund de ceea ce s-ar putea găsi în cazul unei percheziții: arme, manifeste sau alte lucruri de natură să mă compromită. Am fost chemat la Procuratura Județului, iar procurorul șef de atunci mi-a spus: „Sunt de 30 de ani procuror, dar un atac la adresa securității ca al dumitale nu am mai întâlnit!” I-am răspuns: „Nu e adevărat, tovarășe procuror! Eu nu am scris în memoriul meu nici oarecui cuvânt securitate. Am pomenit numai de niște persoane pe care nu le consider hoți. Nu am scris nici măcar că mi-e împănțită casa de microfoane, nici că telefonul mi-e supravegheat și are și el microfon.” Nu am ezitat, de altfel, să le spun ce gândesc ori de câte ori am fost anchetat.

— **În afară de e o aripă maternă pentru copii, ce atribuții îi mai revin Uniunii Creștine?**

— Scopul principal i-a fost și-i este salvarea credinței noastre românești. Eu nu fac deosebire între ortodoxism și catolicism. Pentru mine sunt identice atât ca și credință, cât și ca principii morale. Deosebirea este la nivel de ierarhie. Lupta nu se poartă pentru credință și principii, ci pentru ierarhi. Forțe ostile neamului nostru, nu le numesc căci se știe, nu se dau înapoi, nici de o parte, nici de cealaltă, de la manevrele dintr-acele mai odioase pentru a ne învrăjbi și dezbină. Dar românul înainte de a se considera ortodox sau catolic se consideră creștin. Biserica neamului românesc are două ramuri naționale: Biserica Ortodoxă și Biserica Unită. Eu le compar cu cei doi plămâni sau cu cele două mâini ale corpului omnesc. Prin aceasta avem un foarte mare avantaj ca națiune: cu mâna stângă ne întindem în Orient până la Ierusalim și cu mâna dreaptă până la Roma în sânul latinității. A atenta la existența uneia dintre cele două Biserici, înseamnă a atenta la structura neamului nostru. Înseamnă un act de înaltă trădare. În 1948, când una din cele două, Biserica Română Unită a fost desființată, s-a săvârșit un act de înaltă trădare. Fără una din cele două Biserici, acum, când trebuie să scoatem țara din mizeria morală, s-o aducem la liman, am fi niște mutilați, niște slujci cum zice românul. Noi avem datorită să ne împreună cele două mâini și pentru rugăciune și pentru muncă. Nu admit lupta pentru credință. Uniunea Creștină vrea să realizeze ceea ce comunismul a încercat să distrugă: unitatea de credință și spirit. Acesta este idealul. Puterea și frumusețea noastră, ca națiune, constau tocmai în aceea că avem un statut de excepție. Nu știu de ce Dumnezeu a hotărât să ne dea astfel de calități deosebite. În primul rând, înșăși limba noastră este unica din lume, fiindcă pentru a exprima înțelepciunea divină, care simbolizează forța Bisericii, a treia persoană din Sfânta Treime, are două cuvinte: spirit și duh. Numai noi le avem pe amândouă cu aceeași valoare. Uniunea Creștină își

bazează, așadar, întreaga structură pe Cristos. Cine nu promovează spiritul lui Cristos se autoelimină, nu face parte dintre noi. De când am luat ființă am făcut tot ce am putut pentru ca viața aproapei noastre să fie mai ușoară.

— **Care este situația din punct de vedere organizatoric a Uniunii Creștine la nivel de țară?**

— La început am acoperit doar Transilvania. Acum avem organizații și membri în toată țara. Numărul celor care cer să intre în Uniune crește de la o zi la alta. Lumea simte și vede că ne-am făcut slugile fraților noștri. Cum am mai spus: noi nu promitem, ci dăm tot ceea ce putem.

— **De unde aveți posibilități materiale?**

— Noi avem încredere că Dumnezeu este atotputernic. Este un părinte care ne iubește mai mult decât putem să ne imaginăm. Activitatea noastră stă sub semnul *providenței divine*. Am lansat în străinătate, la câteva comunități, că avem nevoie de medicamente. Ni s-au adus cu camioanele. Am spus că avem nevoie de haine pentru copii, de încălțăminte, cu tirurile ni s-au adus.

— **Padre Pop, ce v-a mahnit cel mai mult în anii post-revoluționari?**

— În perioada pre-electorală din 1990 sloganul cel mai des rostit a fost „nu ne vindem țara”. Sentimentul meu e că nu ne-am vândut-o, ci am dat-o pe gratis. Am avut ocazia să trec prin anumite vămi și să văd jafuri în ochii mei. Doamne, ce valori ne-au plecat peste hotare! Am fost mai rău jefuiți de valorile noastre decât pe vremea comunismului, a sovromurilor. Pentru a supraviețui, nouă ne trebuie capital străin cinstit, onest, primit de la aceia ce vin să lucreze alături de noi. Ne place, nu ne place, dacă avem însă pe Dumnezeu în noi, nu putem să nu recunoaștem că Ceașescu a dat una dintre cele mai formidabile lecții neamului românesc. În timp ce aveam lacuzii națiunii celei mai favorizate, aveam optsprezece miliarde datorite. În doi ani și jumătate, după ce ni s-a luat clauza, am plătit datorită și a fost omorât cu două miliarde economie. Nu meritele lui le scot în evidență spunând aceste lucruri, ci extraordinara forță a poporului român, resursele lui extraordinare.

— **Știu că ați suferit foarte mult în anii de după război. Dar Dv. nu cereți dreptate, nici răzbunare, ci îngăduință, toleranță...**

— Încercet și când cineva spune că el a suferit. Dumnezeu și Cristos au suferit în noi. I-am spus fiului mi mare, într-un moment când a văzut că sunt urmărit, nu te revolta pentru că ai fost instrumentele lui Dumnezeu pentru sfîșierea noastră.

— **Concret: aș vrea să aflu câteva fapte din biografia Dv.**

— Sunt născut în Maramureșul rămas dincolo de Tisa. Sunt copil de țărani. Comuna mea natală e Biserica Albă, o comună pur românească. Am făcut școala primară, câteva clase, în limba ceah, după aceea, datorită patriotismului preotului nostru de atunci, ultimele clase le-am făcut în limba română. Studiile le-am continuat la Liceul din Sighet ca elev român de peste hotare. Necunoscând limba maghiară, în 1940, am trecut la secția română a Liceului din Oradea. La absolvire, profesorii mei mi-au propus să mă duc la Budapesta și să urmez Politehnica. Am început Politehnica la Budapesta, de terminat, am terminat-o la Timișoara ca șef de promoție. Iar imediat au început persecuțiile din 1948 și am fost pus sub urmărire fiindcă, în calitate de președinte al Asociației Studenților, am refuzat aderarea la Uniunea Tineretului Comunist care se formase atunci. Pentru a scăpa, am fugit în Maramureș și apoi m-am retras în munți. Aș fi putut trece ușor granița având asupra mea și o recomandare pentru Elveția și Canada, dar am hotărât să rămân în țară. Am trăit patru ani în munți, în condiții îngrozitoare, mereu hăituit. Când m-au prins m-au întrebat: de ce am refuzat să trag cu arma? Le-am răspuns: Fiindcă nu am vrut să ucid tineri nevinovați, soldați în termen. M-au condamnat prima dată la cinsprezece ani muncă silnică. După aceea au cerut să fiu condamnat la moarte. Chiar am stat o perioadă în celula cu condamnații la moarte. În cele din urmă, procesul s-a rejudecat și mi-au mai adăugat patru ani la cei cinsprezece. Între timp, prin 1956, am făcut greva foamei, procesul s-a rejudecat din nou, am fost găsit nevinovat și eliberat după opt ani. Ce a urmat a fost calvarul trăit de orice om politic. În 26 decembrie 1969 am fost hirotnit în clandestinitate ca preot român unit. Peste câțiva ani viața mea se va lega de Comitetul de Salvare a Credeții și activitatea lui. În rest, nu am multe de spus

Despre Editura Gallimard cu Roger Grenier

Am pășit cu emoție pragul clădirii din Rue Sébastien Bottin nr. 5 unde se afla Editura Gallimard și l-am reînălțat pe scriitorul Roger Grenier după 20 de ani. Sentimentele deveniseră contradictorii, dispăruseră parcă reperate iar timpul făcuse orice comparație inoperantă.

În fața mea stătea, Roger Grenier, aproape neschimbat cu același zâmbet luminos, deschis, privire senină și caldă. Cu toate că îl știam tăcut, de o modestie nedisimulată, s-a lăsat convins să purtăm un dialog liber, neprotocolar.

Corina Costopol: **Aș începe cu întrebarea: „Care sunt afinitățile dvs. cu literatura română?”**

Roger Grenier: În general, francezii nu prea știu ce se întâmplă în afara țării lor. Când s-a petrecut schimbarea în România, atunci și-au dat seama că România este o țară francofonă. Aceasta a fost o mare descoperire. Principala mea afinitate este Panait Istrati, încă din copilărie aș putea spune. Într-o zi a venit la mine Margareta, soția scriitorului pentru că noi dețineam drepturile asupra celor 2 cărți: *Familie Peremutter* și *Mes Départs*. Într-adevăr din sentimentalism, amintirea lecturilor din copilărie m-a făcut să-i propun să cedeze toată opera editurii Gallimard.

C.C.: **Și totuși n-ați ajuns în România deși paginile istratiene v-au incitat...**

R.G.: Se pare că hazardul a făcut să fie așa, poate într-o zi... A fost la un moment dat proiectul unui film, o adaptare după Haiducii, dar a căzut. Vă mărturisesc că cel mai mult mi-a plăcut ciclul *Viața lui Adrian Zografi, Chira Chiralina, Moș Anghel*.

C.C.: **În anul 1991 ați fost invitat la colocolul internațional „Panait Istrati” de la București.**

R.G.: Am avut un an foarte încărcat. Mai întâi la Quebec, apoi în Argentina, Uruguay, de mai multe ori în Italia, Spania, Elveția, și în România n-am mai ajuns. Ar mai fi și India și Japonia. Plecărilor mele, în parte, sunt legate de Camus, sunt unul dintre ultimii lui prieteni și am scris mult despre el. În 1991 a fost aniversarea editurii Gallimard, care a împlinit 90 de ani și cum sunt, din nefericire, unul din cei

mai vechi, a trebuit să particip la diferite dezbatere și expoziții peste tot în Franța și în lume. M-au trimis pentru a povesti istoria editurii Gallimard. Cu acest prilej am fost numit patriarhul editurii.

C.C.: **Poate ne spuneți ceva despre recenta carte „Regardez la neige qui tombe. Impressions de Tchekov”.**

R.D.: Cehov este cartea care m-a preocupat toată viața. Nu e propriu-zis o biografie, sunt destule în Franța, vreo trei sau patru în afară de cele apărute în America sau Rusia. Avantajul colecției „L'un et l'autre” unde a apărut este de a spune ce îți place în operă, afinitățile cu un anumit scriitor. Deci, aș putea spune, că sunt niște însemnări foarte libere, un fel de plimbare sau vagabondaj, luând anumite repere din operă și viață care m-au impresionat, desigur bazate pe date biografice cum ar fi: călătoriile, relațiile cu femeile, pasiunea pentru teatru. Sunt lucruri spuse în mod liber și la un moment dat, chiar o critic pe Marguerite Duras pentru că a spus lucruri inadmisibile despre „Pesărușul”. Este periculos să scrii o astfel de carte, pentru că oamenii pot să creadă că Cehov sunt eu și totuși, nu pot îndrăzni să mă compar cu el.

C.C.: **Dar înțeleg că este în același timp și o mărturie de scriitor...**

R.G.: Desigur este o lucrare întru totul liberă. Nu este scris în spirit jurnalistic, nici universitar, este doar literatură.

C.C.: **Am citit că acestei cărți i s-a acordat și un premiu.**

R.G.: Da, „Prix Novembre”, care și-a câpătat o anumită reputație, numindu-se așa pentru că se decernează la sfârșitul lui noiembrie. În plus, m-a ajutat să mă echilibrez și financiar. Ca orice premiu și acesta a fost inițiat împotriva altuia (împotriva premiului Goncourt). De altfel, fiecare premiu în Franța a apărut ca reacție împotriva celorlalte, dar după aceea este adoptat de lumea literară fără rețineri. Este finanțat de un gravor renumit, iar juriul compus din scriitori, critici literari (Florence Malraux, fiica scriitorului) dar și madame Guerlain.

C.C.: **Să ne opriți puțin și la activitatea dvs. de editor.**

R.G.: Activitatea mea, ca editor, fiind seamă că sunt un „patriarh” este redusă. Las locul celor tineri. Eu am apucat trei generații: când am început

era încă Gaston Gallimard, fondatorul editurii, care a murit la 92 de ani, apoi fiul lui, Claude, cu care am colaborat cel mai mult, iar acum lucrez cu fiul lui Claude, unul dintre ei, care are 40 de ani și și-a format o echipă de oameni tineri. Eu mă ocup, după părerea mea, de partea cea mai agreabilă, aceea de a citi manuscrise și a lucra cu anumiți editori, eventual mai tineri, care au nevoie de sfaturi, de recomandări. Am fost fericit totdeauna că întâmplarea a făcut să lucrez la o editură de prestigiu. Sunt scriitorii cărora nu le place să citească ce-au scris alții. Pe mine mă stimulează și nimic nu-mi dă mai mult dorința de a scrie decât citirea unei cărți și a unui manuscris bun. La această editură am cunoscut tot ce este mai important în literatura noastră, pentru că pe aici au trecut toți marii scriitori, de la Gide până la Chamoiseau sau Pennac.

C.C.: **Considerați că există rețete în evaluare, criterii de selecție?**

R.G.: Există doar o abordare personală, dar nu contează acest lucru. Scopul este de a căpăta experiență profesională și să deosebim ce este bine scris, de ceea ce nu este. La noi este organizat un sistem de lectură bine pus la punct. Nu am fost niciodată singurul responsabil în alegere. Există un comitet consultativ, fiecare membru citește o dată, de două ori sau de mai multe ori manuscrisul dar decizia este luată la sfârșit de Antoine Gallimard.

C.C.: **Cum poate să-și mențină prestigiul o casă de editură importantă în economia capitalistă, fără a face rabat la valoarea literară a cărților? Din experiența unei edituri precum Gallimard ce ne-ați putea împărtăși?**

R.G.: Este vorba de o infrastructură specifică, adaptată sistemului economic. Există stagiile de perfecționare pentru editorii din Est în care sunt dezbătute probleme ale gestiunii și ale mecanismelor economice specifice activității editoriale.

Ei bine, dvs. când veniți la editura Gallimard, pe care o cunoașteți ca având un prestigiu literar, nu vă așteptați ca aceia care se ocupă direct de partea literară să fie atât de puțini la număr. În afară de compartimentul de tehnoredactare, compartimentul juridic, serviciul de presă, departamentul artistic care se ocupă de machetare,

serviciul comercial, cei care aleg cărțile sunt într-adevăr foarte puțini. E o structură destul de complicată, să amintesc doar că Gallimard are 9 societăți. Nu are rost să detaliez.

C.C.: **Problema difuzării este la dvs. rezolvată? La noi este încă foarte dificil.**

R.G.: Aceasta este marea problemă a vremii noastre. Dacă altădată procesul de imprimare constituia principala dificultate, astăzi difuzarea a devenit complicată și costisitoare. Sistemul nu este întotdeauna satisfăcător, sunt mulți factori care intervin. Încă nu am găsit soluția cea mai bună.

C.C.: **În România, din păcate, nu numai difuzarea e complicată și dificilă, ci și procesul de tipărire (hârtia scumpă, ca și costul tipografic). Din cauza costurilor mari de fabricație, prețul cărții este ridicat. Nu există cărți cu preț modest similare celor din colecția dvs. deci în „Livre de poche”, alături de ediții mai scumpe sau ediții de lux.**

R.G.: Noi avem un procedeu tehnic, acela al fotocopierii unei ediții, prin care costul de fabricație devine mic. Se observă o evoluție în ceea ce privește procesul de tipărire: înainte o editură nu-și tipărea singură cărțile, dar acum cu ajutorul calculatorului prin P.A.O. (Publicarea asistată de ordinator) ea este în stare să-și producă singură cărțile, tipografiile revenindu-i rolul de realizare a tirajului.

C.C.: **Începe, întrebându-vă care a fost cartea dvs. de debut, un roman?**

R.G.: Prima mea carte nu a fost, nici roman, nici roman, ci eseu intitulat *Rôle d'accusé* apărut în 1948, pe care Camus l-a publicat în colecția Espoir. Era un eseu despre justiție, influențat puternic de existențialism, dar fiindcă aveam o formație filosofică, iar primul meu roman s-a numit „Le monstre”, unde personajul principal era un ziarist. Am continuat apoi cu romanele, pendulând între cele două genuri. La începuturi, am fost marcat de o carte de romane de Hemingway numită „*48 first stories*” și atunci mă gândeam cum a putut să scrie 48 de romane, dar eu acum am depășit acest număr, am atins 55-60.

C.C.: **Vă mulțumesc și sper să continuăm dialogul la București într-un viitor nu prea îndepărtat.**

A consemnat Corina COSTOPOL

Părinții mei s-au sinucis. Eu i-am găsit. Aveam zece ani pe vremea aceea. Acum, uite c-am avut timp să pun cap la cap povestea, care asta e. Trei luni înainte ca să se sinucidă, părinții mei au început regimul. Există o anumită stare de nervozitate în familia mea, așa că s-au decis să urmeze o dietă. Tata era foarte slab și dieta lui era să mănânce multă pâine și clătite și unt și creme cu frișcă. Mama, în schimb, era grasă, așa că ea trebuia să mănânce numai morcovi. Eu am adoptat regimul tatei și la un moment dat, în timpul unui prânz s-a uitat în farfuria mea și mi-a zis: „Cum ai făcut, fiule, să dai gata maldărul ăla de mâncare?” Atunci a fost cel mai fericit moment al copilăriei mele, pentru că părinții mei deveniseră calzi și începuseră să se iubească foarte tare. Asta până într-o zi, când, întorcându-mă de la școală, am găsit casa goală. Decizându-mă să-mi iau racheta de tenis, ca să trag câteva mingii, i-am găsit în garaj, spânzurați de o grindă. Atârneau de capetele aceleiași frânghii, iar sub picioarele lor, care se bălăngăneau, se aflau cele două tambure pe care le răsturnaseră. În momentul ăla am realizat că părinții mei își luaseră regimurile foarte în serios, pentru că acum aveau aceeași greutate. Nu mai mi-aduc aminte ce-am făcut după ce i-am găsit, dar știu că am sfârșit prin a locui cu matusa mea Peg și a merge de două ori pe săptămână la un psihiatru. Mătușa Peg mi-a cumpărat un câine, pentru a compensa cumva pierderea pe care o

Cu moartea pe moarte călcând

Textul tânărului scriitor Keith Curran e, de fapt, un monolog din piesa „Walking the Death”, jucată la teatrul new-yorkez „Circle Repertory Theatre”, în stagiunea 1992. Acest monolog a fost ales de editura specializată în scrieri de teatru „Smith & Kraus” pentru a figura în volumul „Cele mai bune monologuri ale anilor 1991 - 1992”, carte aflată încă pe primul loc în secțiunea de dramă a topurilor de vânzare a cărții din New York.

suferisem, iar eu am legat o bucată de frânghie de gâtul câinelui, am aruncat-o peste o grindă din sufrageria de la parter, apoi m-am suit pe un scaun și mi-am legat-o de gât. Acum cred că a fost un mare noroc faptul că nu aveam nici un frate sau soră mai mici... Ei, în cele din urmă am tras un șut scaunului și s-a auzit un pârâit, apoi m-am izbit de podea și ceva i-a căzut în cap câinelui. Grinda aia era falsă, fusese pusă de frumusețe acolo, pe tavan. Eu mi-am scântit cotul, iar câinele s-a ales cu o zgârietură pe bot. I-am spălat rana și i-am pus un plastru, după care l-am mângâiat și

l-am alintat până când unchiul Hank a dat peste noi și l-a chemat pe psihiatru. I-a povestit ce făcusem și că îl numisem pe câine „Mami și Tati”. Evident, psihiatrul i-a zis că treaba asta e extrem de interesantă. Dar cel mai tare m-a amuzat când mătușa Peg mi-a zis într-o dimineață: „Du-te și dă-i de mâncare lui Mami și Tati.” Niciodată n-am plâns din pricina faptului că părinții mei s-au sinucis. Mă gândeam că dacă decizia lor de a muri a fost motivul pentru care am petrecut acele minunate trei luni, înseamnă că n-ar fi deloc rezonabil din partea mea să-mi fac griji. Era total peste puterile mele să fiu trist, lucru ce-l scotea complet din minți pe psihiatru. Nu făcea decât să-mi repete că e perfect normal să-ți jalești părinții, dar părerea mea e că abia aștepta să izbucnesc în hohote la una dintre ședințe, ca să se simtă și el util cumva. Șase luni după ce părinții mei s-au sinucis, Mami și Tati a fost călcat de o mașină. A murit trei ore mai târziu. Am plâns în hohote. Nu mă mai puteam opri. Evident, psihiatrul a zis că așa e un lucru minunat, și mi-a explicat că subconștientul meu folosește moartea lui Mami și Tati ca pe un pretext pentru a-mi putea permite să-mi jelesc părinții. Dar n-avea dreptate. Era vorba exclusiv de Mami și Tati. Adorasem câinele ăla.

Traducere și prezentare de
Radu BĂIEȘU